

Programma van Eisen

LOCATIE	Gouda, Achter de Kerk 1		
PROJECTNAAM	Toren Sint-Janskerk te Gouda		
PLAATS BINNEN ARCHEOLOGISCH PROCES			
Inventariserend veldonderzoek – Proefsleuven (IVO-P) met lokaal doorstart tot opgraving			
Status	Definitief, 7 Februari 2025		
Opsteller(s)	Naam, adres, telefoon, e-mail	datum	paraaf
Auteur	Buro de Brug M: @burodebrug.nl		
Auteur	Buro de Brug Senior KNA-archeoloog Bureauonderzoek Kanaaldijk 12 1548 PP, Spijkerboor M: @burodebrug.nl		
Opdrachtgever	Kerkbeheer Protestantse Kerk Gouda Adres: Willem de Zwijgersingel 1 2805 BP Gouda Contactpersoon: @pkngouda.nl		
Goedkeuring bevoegde overheid	Gemeente Gouda Burgemeester Jamesplein 1 2803 PG Gouda		
Contactpersoon bevoegde overheid	@gouda.nl M:	16-09-2025	
Kennisgeving depothouder/eigenaar	Archeologisch depot Gouda (Gouwedepot) Kleine Esch 970 2840 MK Moordrecht archeologischdepot@gouda.nl Depotbeheerder:	16-09-2025	

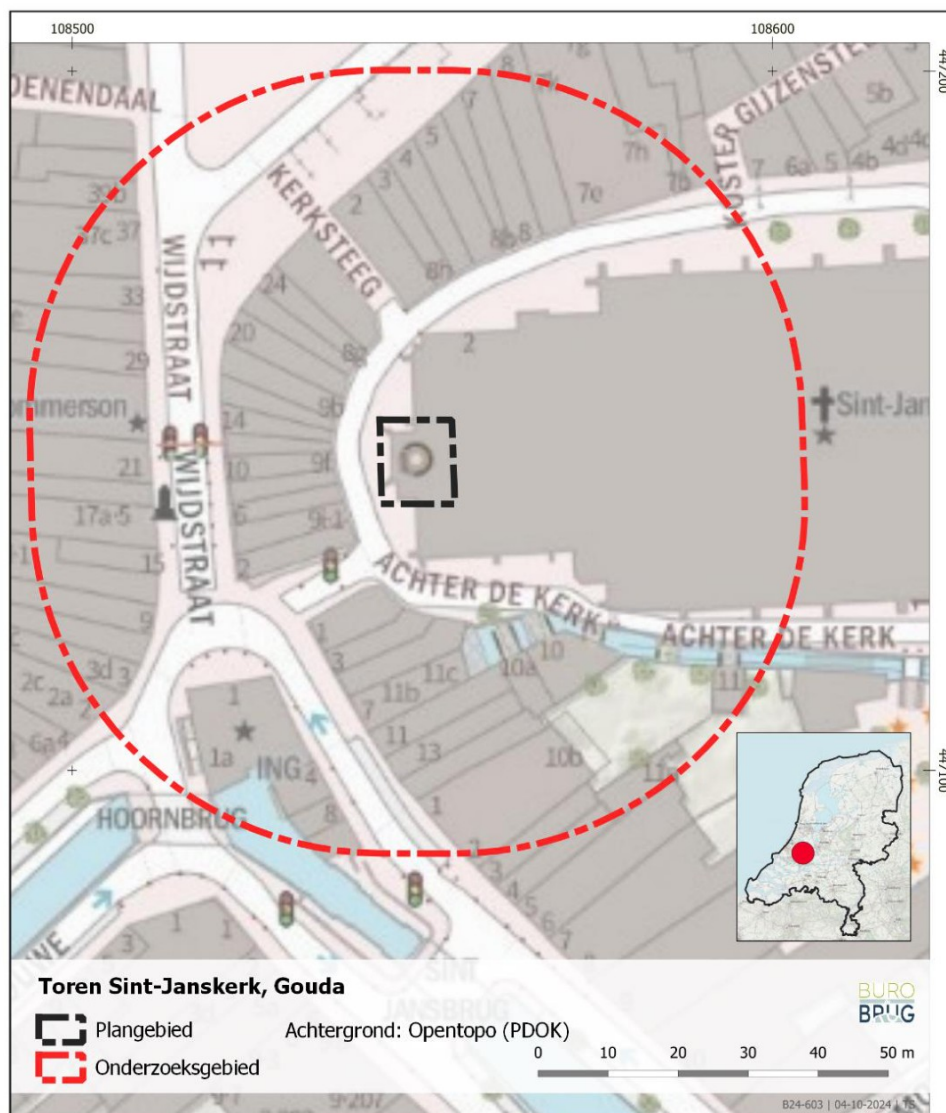
INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE	2
HOOFDSTUK 1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS ONDERZOEKSGBIED	5
HOOFDSTUK 2 AANLEIDING EN MOTIVERING ONDERZOEK.....	7
2.1 Aanleiding en motivering	7
HOOFDSTUK 3 EERDER UITGEVOERD ONDERZOEK	9
HOOFDSTUK 4 ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING	10
4.1 Regionale archeologische en cultuurlandschappelijke context.....	19
4.2 Aard en ouderdom van de vindplaats(en)	20
4.3 Begrenzing en oppervlakte van de vindplaats(en).....	20
4.4 Verwachte structuren en sporen.....	20
4.5 Anorganische artefacten	20
4.6 Organische artefacten	20
4.7 Archeozoologische en botanische resten	20
4.8 Archeologische stratigrafie en diepte van vondstlagen	20
4.9 Gaafheid en conservering.....	20
4.10 Motivatie	21
HOOFDSTUK 5 DOELSTELLING EN VRAAGSTELLING	21
5.1 Doelstelling	21
5.2 Relatie met NOaA en/of andere onderzoekskaders	21
5.3 Vraagstelling	21
5.4 Onderzoeksvragen.....	21
HOOFDSTUK 6 METHODEN EN TECHNIEKEN	22
6.1 Methoden en technieken	22
6.2 Strategie	22
6.3 Omgang kwetsbare vondsten en monsters	24
6.4 Structuren en grondsporen.....	24
6.5 Lichten (bij waterbodems)	24
6.6 Aardwetenschappelijk onderzoek	24
6.7 Anorganische artefacten	25
6.8 Organische artefacten	25
6.9 Archeozoologische, archeobotanische en fysisch antropologische resten	25
6.10 Overige resten	25
6.11 Dateringstechnieken.....	25
6.12 Beperkingen	26
HOOFDSTUK 7 UITWERKING.....	26
7.1 Structuren, grondsporen en vondstspredingen	26
7.2 Analyse aardwetenschappelijke gegevens	26
7.3 Anorganische artefacten	26
7.4 Organische artefacten	27
7.5 Archeozoologische en -botanische resten	27
7.6 Rapportage	27

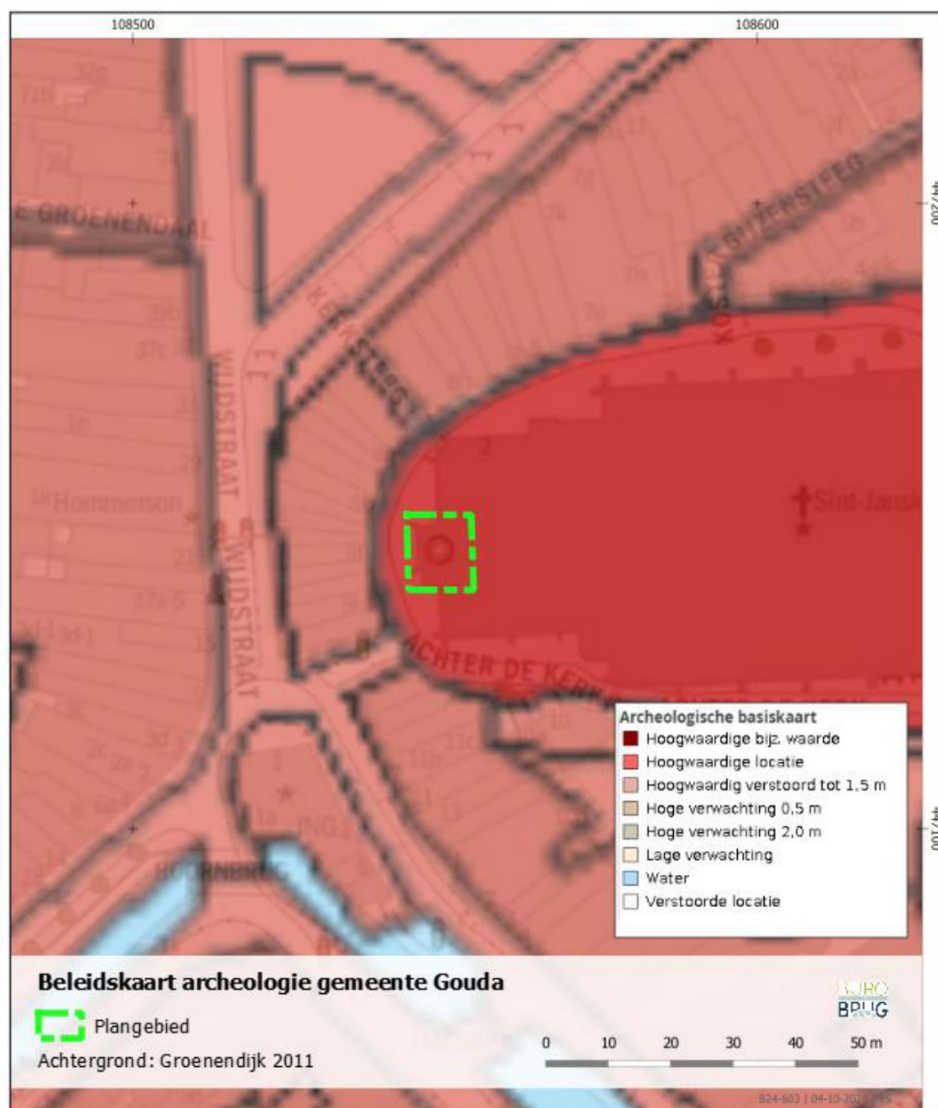
HOOFDSTUK 8 (DE)SELECTIE EN CONSERVERING	28
8.1 Selectie materiaal voor uitwerking	28
8.2 Selectie materiaal voor deponering en verwijdering	29
8.3 Selectie materiaal voor conservering.....	29
HOOFDSTUK 9 DEPONERING.....	29
9.1 Eisen betreffende depot.....	29
9.2 Te leveren product	29
HOOFDSTUK 10 RANDVOORWAARDEN EN AANVULLENDE EISEN	30
10.1 Personele randvoorwaarden	30
10.2 Overlegmomenten	30
10.3 Kwaliteitsbewaking, toezicht, overleg en evaluatie	31
10.4 Overige randvoorwaarden en aanvullende eisen	31
HOOFDSTUK 11 WIJZIGINGEN T.O.V. HET VASTGESTELDE PVE	31
11.1 Wijzigingen tijdens het veldwerk	32
11.2 Belangrijke wijzigingen.....	32
11.3 Procedure van wijziging na de evaluatiefase van het veldwerk	32
11.4 Procedure van wijziging tijdens uitwerking en conservering.....	32
LITERATUUR EN BIJLAGEN	32
Literatuur	32
Bijlage 1: Lijst met te verwachten aantallen	34
Bijlage 2: Overzicht te raadplegen specialisten/specialismen	35
Bijlage 3: Aanleveren Archeologisch Depot/Gouwedepot	35
1 Algemene procesbeschrijving deponering	37
2 Informatieverstrekking bij voorbereiding onderzoek	38
3 Informatieverstrekking tijdens gravend onderzoek	39
4 De deponering	40
4.1 Aanmelden levering	40
4.2 Aanleveren en in ontvangst nemen van de complete (digitale en analoge) projectdocumentatie	40
4.2.1 Digitale projectdocumentatie.....	40
4.2.2 Analoge projectdocumentatie	44
4.3 Aanleveren en in ontvangst nemen van vondsten en monsters.....	45
4.3.1 Eisen aan vondsten en monsters.....	45
4.3.2 Eisen aan verpakkingsmateriaal.....	45
4.3.3 Eisen aan informatie (containerlabels) op verpakkingseenheden (doos of krat)	45
4.3.4 Dozenlijst	46
4.3.5 Eisen aan informatie vondstlabel.....	46
4.4 Aanleveren en acceptatiebevestiging E-depot/DANS	47
5 Bijlagen	48
5.1 Bijlage één: Aanmeldformulier start archeologisch onderzoek Gemeente Gouda.....	48
5.2 Bijlage twee: Aanmeldformulier digitale projectdocumentatie, bestandenlijst en controledocument digitale deponering	49
5.3 Bijlage drie: Benoeming bestanden en fysieke voorwerpen	51
Bijlage 5. Protocol vondsten tijdens civieltechnische werkzaamheden	52

Bijlage 6. Stroonschema CROW 335 en 250	52
---	----

HOOFDSTUK 1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS ONDERZOEKSGBIED	
Projectnaam	Toren Sint-Janskerk te Gouda
Provincie	Zuid-Holland
Gemeente	Gemeente Gouda
Plaats	Gouda
Toponiem	Toren Sint-Janskerk
Kaartbladnummer	38A
x,y-coördinaten	X: 108549,1 / Y: 447144,6
CMA/AMK-status	N.v.t.
Archis-monumentnummer	N.v.t.
Archis 3 zaakidentificatienummer	Nader te bepalen door uitvoerende partij
Oppervlakte plangebied	Ca. 25 m ²
Oppervlakte onderzoeksgebied (inclusief straal voor onderzoeken)	10215 m ²
Status Archeologische Beleidskaart Gouda	ABK-waarde 1: Hoogwaardige locatie met bijzondere waarde Hoogwaardige archeologische waarden vanaf maaiveld. Potentieel gemeentelijk archeologisch monument.
Rijksmonument	nr. 16722 Adres: Achter de Kerk 1 Hoofdcategorie: Religieuze gebouwen
Huidig grondgebruik	Bebouwing
Hoogte maaiveld	0,5 m +NAP
Grondwaterstand	Ca. 0,10 - 0,73 m -mv
Geomorfologische context	Ontgonnen veenvlakte
PERIODE(N)	COMPLEXTYPE(N)
Middeleeuwen	Kapel, Kerk(toren), menselijke begravingen, grafkelder
Nieuwe Tijd	Kerk(toren), menselijke begravingen

Afbeelding 1. Locatie van het plangebied en onderzoeksgebied (straal 50 m).

Afbeelding 2. Het plangebied op de gemeentelijke archeologische beleidskaart van Gouda (bron: gemeente Gouda)

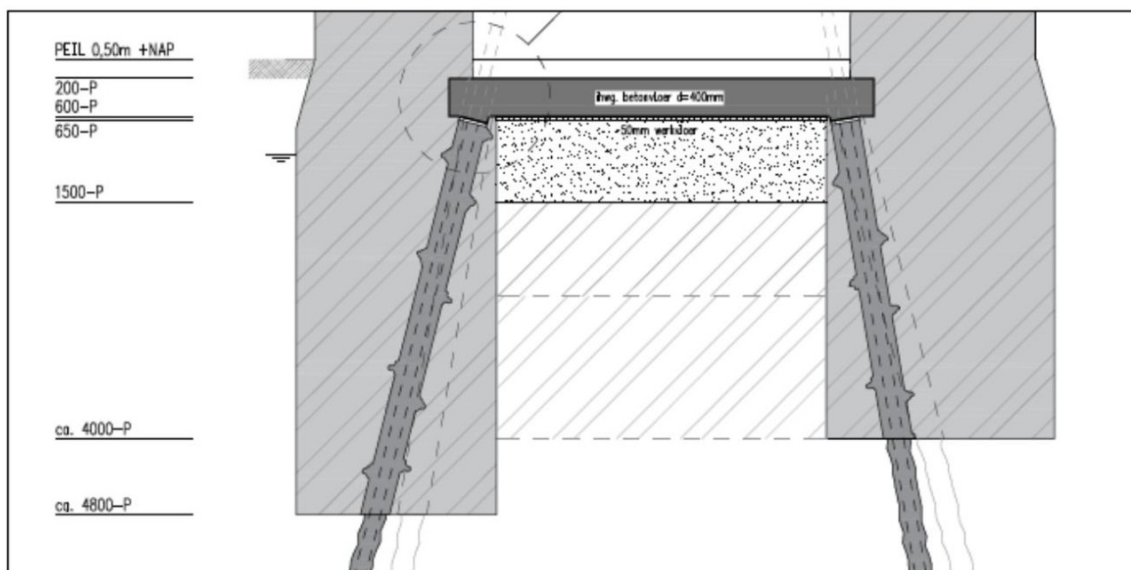
HOOFDSTUK 2 AANLEIDING EN MOTIVERING ONDERZOEK

2.1 Aanleiding en motivering

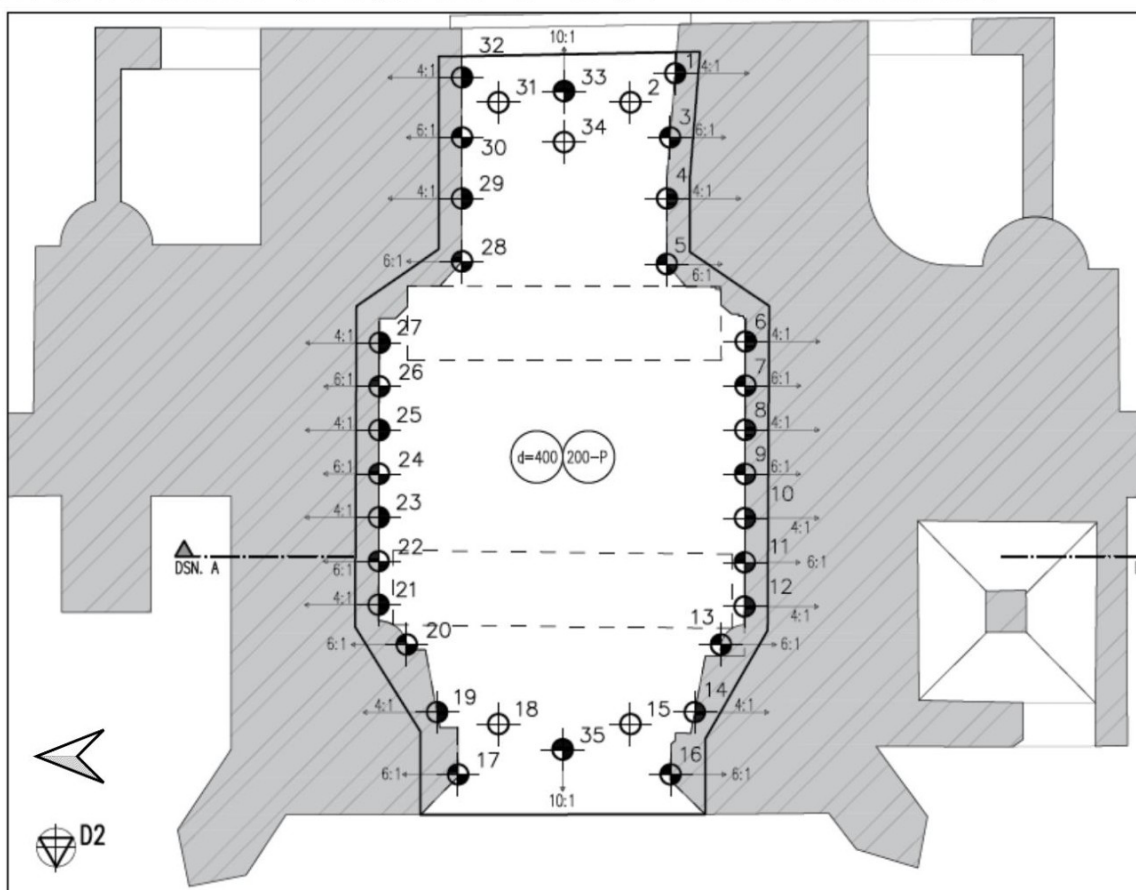
De aanleiding van dit onderzoek zijn de werkzaamheden ten behoeve van funderingsherstel van de toren van de Sint-Janskerk in Gouda. De Sint-Janskerk is een gebouwd rijksmonument (nr. 16722) en het project wordt dan ook begeleid door de RCE (Rijksdienst Cultureel Erfgoed) en de gemeente Gouda. Het is bekend dat in ieder geval vóór 1280 zich een kapel bevond op de locatie van de huidige kerk. In de loop der tijd hebben er meerdere restauraties en uitbreidingen aan de kerk plaatsgevonden. De eerste versie van de toren zelf is in 1350 als uitbreiding van de kerk deels in de bestaande kapel opgetrokken. Hierdoor is het mogelijk dat resten van de laat 13de -eeuwse en 14de -eeuwse bakstenen kapel in de bodem onder de toren aanwezig zijn.

In juli 2024 zijn door De Prouw constructieve adviseurs bouwtechnische en constructieve tekeningen gemaakt betreffende de geplande funderingsherstel. Bij de werkzaamheden van het funderingsherstel worden binnen de toren 35 schroefinjectiepalen (boorpalen) in de grond geslagen tot een diepte van 17,8 m -mv. Hierbij wordt tevens een nieuwe 40 cm dikke betonvloer aangelegd op 20-60 cm -mv. Bij deze werkzaamheden wordt een bouwput afgegraven tot ca. 60 cm -mv en een proefsleuf tot ca. 1,5 m -mv. De bodem wordt dus tot deze diepte verstoord (afb. 3 en 4). Op basis van de resultaten van het archeologisch

onderzoek kunnen aanpassingen aan het palenplan plaatsvinden ten behoeve van het doel om archeologievriendelijk te bouwen.

Afbeelding 3. Constructieve tekening van de geplande werkzaamheden (bron: De Prouw constructieve adviseurs).

Afbeelding 4. Plattegrond van de geplande werkzaamheden/locatie van de palen in de toren (bron: De Prouw constructieve adviseurs).

HOOFDSTUK 3 EERDER UITGEVOERD ONDERZOEK

Soort onderzoek	Opgraving en archeologische begeleiding
Uitvoerder	ArcheoMedia BV
Uitvoeringsperiode	2016
Rapportage	██████████, 2016a: Archeologisch onderzoek t.b.v. funderingsherstel van het koor van de Sint-Janskerk te Gouda: opgraving en archeologische begeleiding, ArcheoMedia A14-096-R, Capelle aan den IJssel.
Projectnaam	Funderingsherstel van het koor van Sint-Janskerk te Gouda
Archis3 zaaknummer	2431266100
Samenvatting	Een archeologische opgraving en begeleiding uitgevoerd door ArcheoMedia bv naar aanleiding van het funderingsherstel van het koor van de Sint-Janskerk te Gouda in 2014. De aangetroffen sporen en structuren zijn onder te verdelen in vier perioden. 1. De resten van de voorloper van de huidige Sint-Janskerk (de oude kapel), 2. Delen van het koor (1475-1510), de fundering van het koorhek (1777-1778), 4. Sporen van de eerdere restauraties in het koor (1754-1755, 1777-1778 en 1902-1921). Er zijn verschillende archeologische resten aangetroffen, zoals aardewerk, glas, metaal en kleipijpen gedateerd uit 1740. De overige vondsten zijn losse vondsten uit gezeefde grond. Enkele aardewerkfragmenten van voor de bouw van het koor in 1475, bouwfragmenten van de kerk, een klein Mariabeeldje en enkele munten (17 ^{de} -18 ^{de} eeuw). Er zijn tevens intacte skeletresten van zeven personen gevonden in een grafkelder. De vermoedelijke namen van deze personen zijn terug te vinden in de grafboeken. ¹

Soort onderzoek	Bureauonderzoek en proefsleuvenonderzoek
Uitvoerder	ArcheoMedia BV
Uitvoeringsperiode	2014
Rapportage	██████████, 2016b: Archeologisch onderzoek rondom de Sint-Janskerk te Gouda. Bureauonderzoek en proefsleuvenonderzoek, ArcheoMedia A16-023-L, Capelle aan den IJssel.
Projectnaam	Rondom de kerk
Archis3 zaaknummer	3992720100
Samenvatting	Een archeologisch onderzoek bestaande uit een bureauonderzoek en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in 2014 door ArcheoMedia rondom de Sint-Janskerk te Gouda. De locatie ligt op of nabij het prestedelijke hof aan de Heren van der Goude en heeft een hoge verwachting voor bewoningssporen uit de ontginningsperiode (11 ^{de} -12 ^{de} eeuw). Er zijn vier perioden van de kerk te onderscheiden waarna het kerkhof telkens werd uitgebreid. Binnen het huidige onderzoek worden alleen begravingen uit latere perioden van het kerkhof verwacht. Uit het proefsleuvenonderzoek is gebleken dat het tracé in drie delen kan worden onderscheiden. 1. Het tracé op het Willem Vroesenplein met intacte archeologische sporen vanaf 50 cm -mv en vanaf 90 cm -mv begravingen. 2. De zuidzijde van de Sint-Janskerk met tot 1 m -mv alleen plaatselijk verstoorde ophogingslagen. Maar op één plaats was sprake van intacte begravingen. 3. De west- en noordzijde van de Sint-Janskerk met een vrij diep en breed verstoorde laag door bestaande riolering. Buiten deze verstoringen bevinden zich intacte archeologische sporen op wisselende diepte afhange van de bestaande verstoringen.

¹ ██████████ 2016a.

	Advies: volledige archeologische opgraving van het tracé op het Willem Vroesenplein wordt geadviseerd. Vervolgens zou aan de hand van de resultaten een vervolg moeten worden bepaald. Het tracé aan de zuid, west- en noordzijde dient archeologisch begeleid te worden. ²
--	--

Soort onderzoek	Bureauonderzoek en verkennend booronderzoek
Uitvoerder	ArcheoMedia BV
Uitvoeringsperiode	2013
Rapportage	[REDACTED], 2013: Archeologisch onderzoek t.b.v. funderingsherstel van het koor van de Sint-Janskerk te Gouda. Bureauonderzoek en verkennend booronderzoek, ArcheoMedia A13-018-I, Capelle aan den IJssel.
Projectnaam	Funderingsherstel van het koor van Sint-Janskerk te Gouda
Archis3 zaaknummer	2396153100
Samenvatting	Een archeologisch onderzoek bestaande uit een bureauonderzoek en een verkennend booronderzoek uitgevoerd in 2013 door ArcheoMedia. De verwachte veenlagen en kleilagen werden bij het booronderzoek aangetroffen. Kleilagen dieper dan ca. 3 m -mv kunnen archeologische resten bevatten (bot, verbrand graan, houtskool, leem en puin) daterend uit de 11 ^{de} eeuw – 14 ^{de} eeuw. Uit dit onderzoek is tevens gebleken dat resten van het kerkhof van 1413-1475 zich op een diepte 2,5 - 3m -mv bevinden. De onderkant van de verstoorde lagen in het koor kunnen variëren van ca. 1,0 tot 1,7 m -mv. Advies: Archeologisch vervolgonderzoek door middel van een archeologische opgraving noodzakelijk. Wellicht kan de geplande ontgraving van het koor en de opgraving worden gecombineerd. ³

Uitvoerder	Antea group Archeologie
Uitvoeringsperiode	2022
Rapportage	[REDACTED], 2022: <i>Archeologische opgraving en begeleidingen rondom de Sint-Janskerk te Gouda</i> , Antea Group Archeologie projectnummer 417365.
Projectnaam	Archeologische opgraving en begeleidingen Rondom de Sint-Janskerk te Gouda
Archis3 zaaknummer	4028602100
Samenvatting	Een verslaglegging van het archeologisch onderzoek Rondom de Sint-Janskerk in Gouda uitgevoerd in 2016-2017 door Archeomedia BV. De verschillende onderzoeken hebben een grote variatie aan verwachte en onverwachte archeologische resten opgeleverd. Afgezien van de verwachte begravingen rondom het kerkgebouw zijn direct rondom de Sint-Janskerk ook sporen van twee delen van kerkhofmuren gevonden, funderingen van de bebouwing die tegen het kerkgebouw aan stond en overkluizingen van het watertje dat oorspronkelijk rond de noord- en westzijde van de Sint-Janskerk liep. In totaal zijn 50 houten grafkisten van diverse soorten hout geborgen en zijn 72 begravingen aangetroffen. In het bijzonder kan ook de teruggevonden werkplaats van Gregorius Cool worden genoemd. Onderzoekers konden concluderen dat het afval van na 1640 een steenhouwerij betrof van na de dood van Cool. ⁴

HOOFDSTUK 4 ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

² [REDACTED] 2016b.

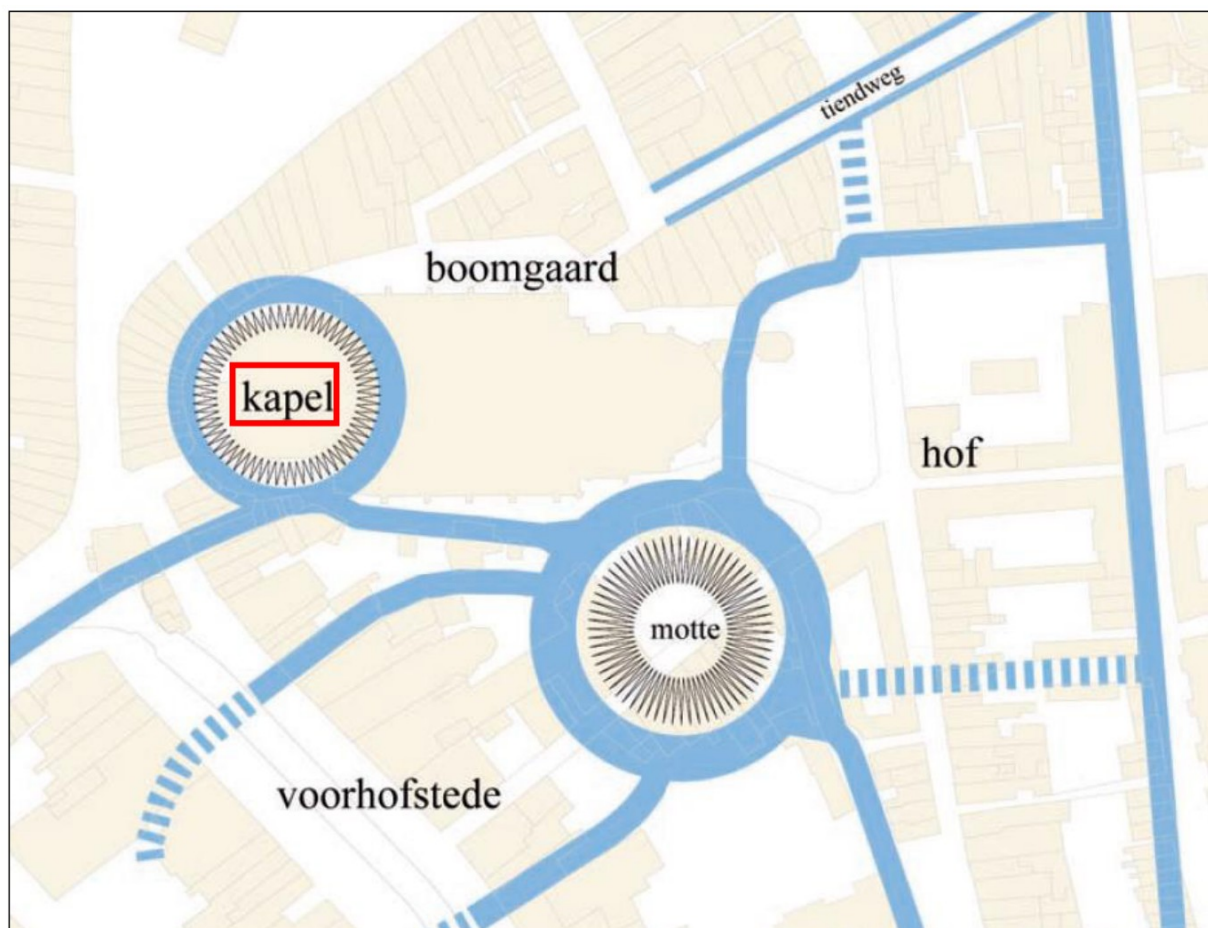
³ [REDACTED] 2013.

⁴ [REDACTED] 2022.

De Sint-Janskerk, ook wel de Grote kerk genoemd, is gelegen in het centrum van Gouda. De locatie van de huidige kerktoeren is hoogstwaarschijnlijk bebouwd geraakt tijdens de uitbreiding van de kerk in 1350. De origineel gebouwde kapel is in de loop van de tijd meerdere malen in lengte, in oostelijke richting, en in breedte uitgebreid. De ontwikkeling van de kerk is onder te verdelen zes verschillende fasen.

Bouwontwikkelingsfase 1 (vóór 1350):

De kerk/kapel is origineel in ieder geval gebouwd vóór het jaar 1280 als onderdeel van een hofstede die zich op deze plek bevond. Dit weten we omdat de kerk in de kruistochttienden van 1275-1280 wordt genoemd. In die tijd moet de kapel een bakstenen gebouwtje zijn geweest; op verschillende plaatsen in de kerk zijn Goudse moppen (9-10 x 16,5-18,5 x 16,5-18,5 cm) hergebruikt: een 13de -eeuwse baksteen.⁵ Deze moppen zijn tijdens de restauratie in 1898-1902 ook “diep onder de grond” waargenomen: waarschijnlijk betreft dit de fundering van de eerste kapel. De exacte locatie en diepte van deze Goudse moppen is echter niet bekend. Het is niet zeker of de kapel ook al een toren bezat.⁶ De westzijde van deze kapel bevond zich (gedeeltelijk) op de plek van de huidige westtoeren. Het is aannemelijk dat er in deze tijd al een kerkhof rondom de kerk aanwezig was binnen een zogenaamde ‘kerkring’ (ringgracht).⁷ Dit kerkhof zal in latere stadia voor een groot gedeelte zijn overbouwd door uitbreidingen van de kerk. Daar zullen de oudste begravingen zich dus nog kunnen bevinden. Ten westen van de kerk is de situatie van de begraafplaats nauwelijks veranderd omdat het kerkgebouw telkens slechts naar het oosten toe substantieel is uitgebreid.⁸

Afbeelding 5. De verwachte locatie van de oudste kapel (rode vlak) en de omliggende hofstede (afbeelding: [redacted]).

⁵ 2008, 22.

⁶ 2008, 22.

⁷ 2013, 6.

⁸ 2022, 13.

Bouwontwikkelingsfase 2 (omstreeks 1350-1413):

Uit bouwhistorische en historische bronnen blijkt dat vóór 1350 de kerk fors is uitgebreid tot een driebeukige kerk.⁹ De breedte van deze kerk komt overeen met het huidige westelijke bakstenen deel van de Sint-Janskerk. Op grond van het metselwerk van de toren mag worden aangenomen dat in 1349 aan dit bouwdeel werd gewerkt. De toren werd aan de westzijde deels in de bestaande kapel opgetrokken (afb. 6). De bouw van deze toren rond 1350 past in een reeks van stedelijke bouwprojecten in Gouda, waaronder de verdedigingswerken en een nieuwe parochiekerk.¹⁰ De onderbouw van de huidige toren dateert uit deze periode. Met de uitbreiding van de kerk zal het kerkhof zijn opgeschoven en vermoedelijk ook uitgebreid richting het oosten.¹¹ In 1385 werd begonnen aan een reeks verbouwingen die het bestaande kerkgebouw veranderde tot een driebeukige 'hallenkerk'. Deze uitbreiding liep in ieder geval door tot 1413.¹²

Afbeelding 6. Bouw van de kerktoeren in 1353 op een digitale reconstructie, vervaardigd door [redacted] in 2021.

Bouwontwikkelingsfase 3 (1413-1450):

In 1413 werd het altaar in het nieuwe kerkgebouw gewijd.¹³ De kerk was een driebeukige bakstenen hallenkerk met een lage westtoren en een traptoren tegen de zuidzijde daarvan. De onderste geleding van de 14de-eeuwse toren werd gehandhaafd. Aan de noordzijde was de kerk tevens voorzien van een traptoren.¹⁴ Rondom het naar het oosten uitbreidende kerkhof zal een slootje of gracht hebben gelegen. Deze zal dan telkens zijn opgevuld bij toekomstige uitbreidingen en de opvullingen daarvan kunnen dus zowel aan de noord- als de zuidzijde van de kerk onder het latere kerkhof begraven liggen. Het is bekend dat de kerktoeren in deze tijd één geleding lager was dan de huidige toren. Tegen de zuidzijde van de kerk bevond zich de 15de-eeuwse zogenaamde Heilig-Grafkapel.

Bij een brand in 1438 brandde de Sint-Janskerk volledig af. Tot 1443 werd gewerkt aan de restauratie van het kerkgebouw waarbij men de opzet van de laat 14e-eeuwse kerk volgde.

⁹ [redacted] 2022, 13.

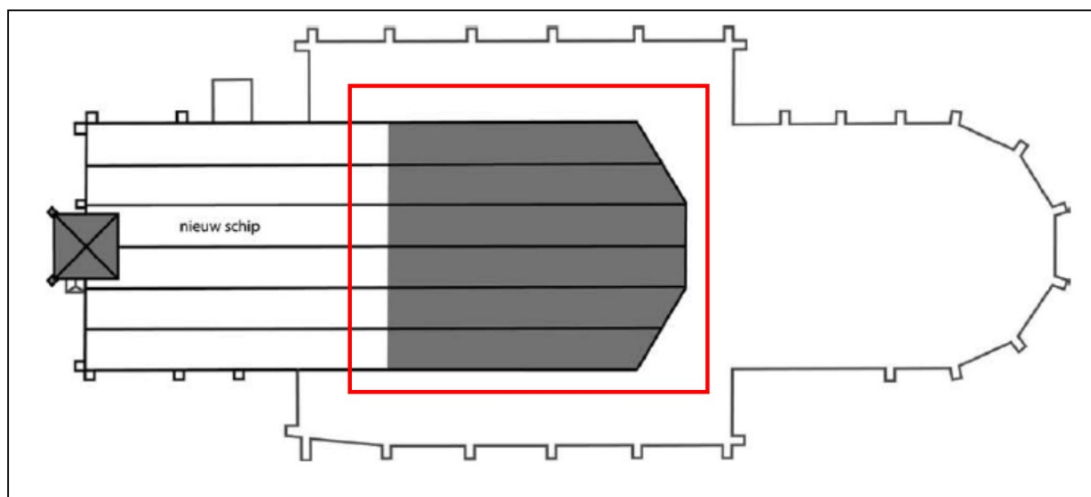
¹⁰ [redacted] 2008, 26.

¹¹ [redacted] 2008, 28.

¹² [redacted] 2022, 13.

¹³ [redacted] 2022, 13.

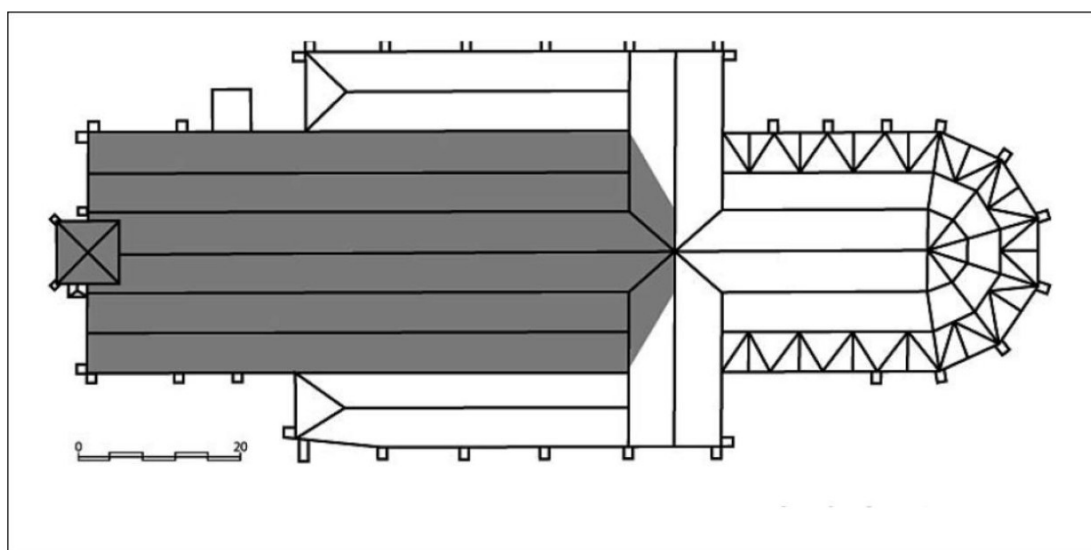
¹⁴ [redacted] 2008, 47.

Afbeelding 7. Het nieuwe schip (grijze gearceerde deel, voor de duidelijkheid met rood omkaderd) van de driebeukige hallenkerk zoals dat in 1413 werd gewijd (bron: [redacted] 2008).

Bouwontwikkelingsfase 4 (1450-1550):

Tussen 1475 en 1510 vond een belangrijk vergroting van de kerk plaats (afb. 8 en 9). Deze werd zowel in de breedte als lengte uitgebreid. Twee nieuwe bakstenen geledingen van de toren werden gebouwd, waarbij de onderste geleding van de 14de-eeuwse werd behouden. Deze werkzaamheden waren onderdeel van een grotere uitbreiding van de kerk. De bouw van een nieuw koor in 1485 is ook bekend. Dit koor werd in 1510 nog gewijd maar is vanaf dat moment tot het heden grotendeels onveranderd gebleven (afb. 8).¹⁵ Het kerkhof zal tevens rond 1510 zijn definitieve omvang hebben bereikt.

Afbeelding 8. De plattegrond van de kerk na afronding van de bouw van het koor in 1510. In het grijs de in 1413 gewijde driebeukige hallenkerk (bron: [redacted] 2008).

¹⁵ [redacted] 2008, 56.

Afbeelding 9. Een zeldzame (anonieme) schets van de Sint-Janskerk met toren vóór de brand van 1552 op een uitsnede van Gouda en omgeving, kijkend vanuit het noorden, ca. 1520 (collectie Streekarchief Midden-Holland).

Bouwontwikkelingsfase 5 (1550-1610):

In 1552 vindt er een grote ramp plaats. Een samenvatting van het ooggetuigenverslag van de nacht van 12 januari 1552 illustreert de situatie (zie ook afb. 9):

*"Het is noodweer; een bui met storm, hagel en veel bliksem trekt over de stad. Ook dreigt het water: de rivierdijken zijn namelijk doorgebroken. De stad is in rep en roer, de burgers denken dat het einde der tijden is aangebroken. Het duurt niet lang of de bliksem slaat in de toren van de Sint-Jan. Door de hitte van het vuur begint het lood te smelten. Langzaam druppelt het naar beneden, blussen is veel te gevaarlijk. Machteloos staan de inwoners van Gouda toe te kijken hoe hun toren verbrandt. De klokkenstoel in de toren kan het gewicht van de zware klokken niet meer dragen. Met veel geraas vallen ze naar beneden, alleen de klok Gabriël blijft heel. De harde wind wakkert ondertussen de vlammen nog meer aan. De stedelingen, die zoveel mogelijk waardevolle spullen uit de kerk proberen te halen, moeten snel de kerk verlaten. Gelukkig zijn onder andere de belangrijke documenten van het stadsbestuur, die in de Sint-Jan waren opgeslagen, en de altaarstukken gered. Alles wat van hout is vat vlam, pilaren vallen om of worden ernstig beschadigd en ook de glas-in-loodramen verbranden of vallen kapot. Alleen de delen van de kerk van steen, zoals het koor, blijven intact."*¹⁶

Na de brand werd er snel aangevangen met de herstelwerkzaamheden die tot ca. 1600 doorgingen. Op de kaart van Jacob van Deventer, die vrij kort na de brand moet zijn opgesteld, valt de situatie van de kerk en omliggende begraafplaats in deze tijd waar te nemen (afb. 11). Opvallend is dat de kerk hier intact wordt weergegeven: mogelijk grijpt dit terug op oudere kaarten/afbeeldingen. Na de uitbreidingen en herstelwerkzaamheden aan het schip stak de toren nog nauwelijks boven de rest van de kerk uit. In 1603 werd dan ook opdracht gegeven voor de verhoging van de toren en deze vond plaats in 1605.¹⁷ De zogenaamde Heilig-Grakapel die zich tegen de zuidzijde van de kerk bevond werd ca. 1600 afgebroken. Na de reformatie werden deze kapellen als te katholiek beschouwd.¹⁸

¹⁶ Canon van Nederland, www.canonvannederland.nl

¹⁷ [redacted] 2008, 95.

¹⁸ [redacted] 2008, 48.

Het is bekend dat vanaf het einde van de 16de eeuw tot in de 17de eeuw kerkhuisjes, die tegen de kerk aan stonden, tot stand kwamen. In de 17de eeuw was de kerk dan ook volledig omringd door een reeks woningen en bedrijfsgebouwtjes (afb. 12 en 13).¹⁹

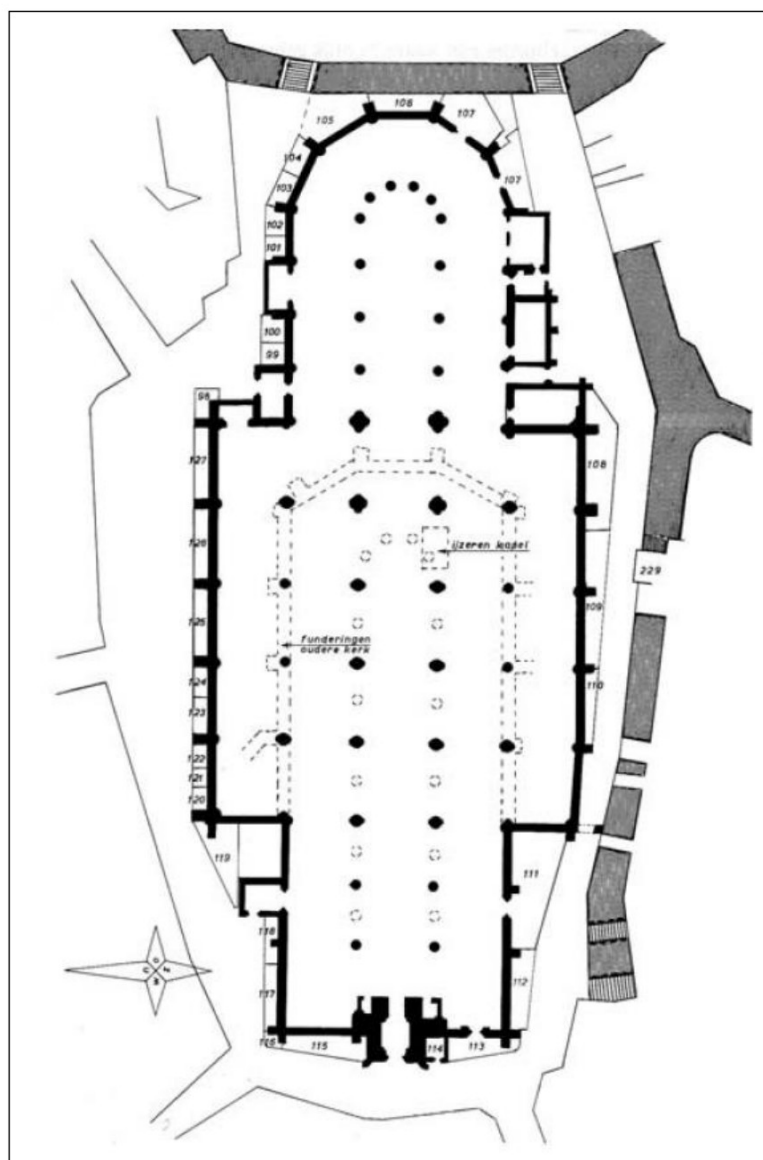

Afbeelding 10. Impressie van de afgebrande kerk in 1552, gemaakt door [redacted] in 2021.

Afbeelding 11. De Sint-Janskerk met toren op een uitsnede van de historische kaart van [redacted] daterend uit 1560 (collectie Nationaal Archief).

¹⁹ [redacted] 2008, 120.

Afbeelding 12. Tekening op basis van de kadastrale legger van 1871 met kerkhuizen die eeuwenlang rond de kerk stonden (uit 2008).

Afbeelding 13. De Sint Janskerk op een uitsnede van de kaart van [redacted] 1585 (collectie Streekarchief Midden-Holland).

Bouwontwikkelingsfase 6 (1610-heden):

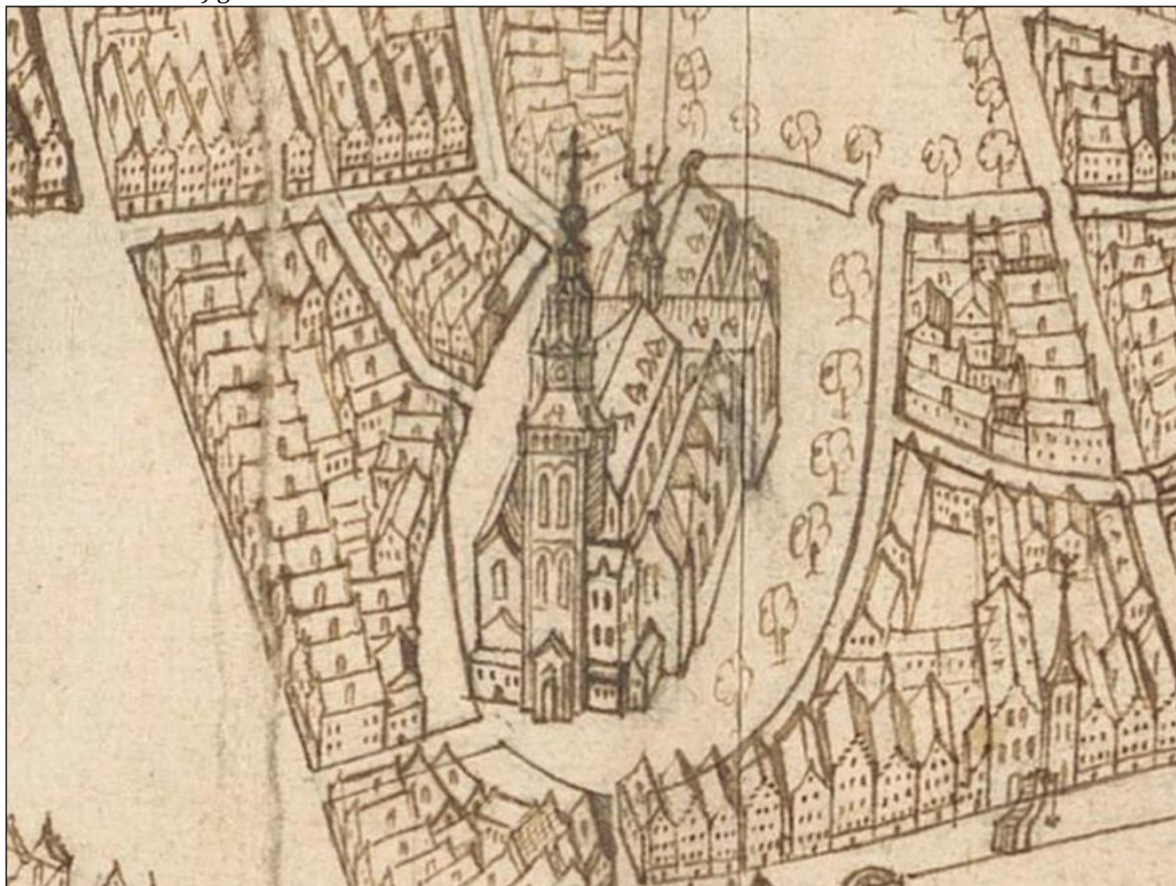
Aan het eind van de 16de en in de 17de eeuw verschenen er steeds meer kerkhuisjes rondom de Sint-Janskerk. Ook rondom de toren stonden verschillende van deze huisjes (zie afb. 13 en 14). Het gebouw aan de zuidzijde van de westtoren, met het zadeldak, is de traptoren. In 1651 werd de toren gerestaureerd. In 1793 breekt er opnieuw brand uit in de toren, al lijkt de schade mee te vallen.²⁰ De 19de eeuw kenmerkte zich door geldgebrek en achterstallig onderhoud. In 1827 wordt genoemd dat de torenromp in vervallen staat verkeerd. Ook worden begravingen in deze eeuw gestopt: na een verbod in 1795 wordt pas in 1832 de laatste persoon begraven binnen de kerk. In de jaren 1898-1902 vond een belangrijke restauratie plaats waarbij vooral de fundering stevig werd aangepakt. Tijdens deze restauratie zouden ook de funderingen van de kerk uit 1413 zijn aangetroffen (afb. 15). Het is niet bekend of ook de fundering van de toren is aangepakt in deze periode. Bij deze restauratie van 1898-1902 zijn alle kerkhuisjes, die soms aan het einde van de 16de eeuw al tot stand waren gekomen, gesloopt. Hierdoor veranderde het aanzicht van de kerk drastisch.²¹

Bij fase 4 van het onderzoek rondom de Sint-janskerk zijn ten zuiden van de toren funderingen aangetroffen van een muurhuis dat voor het eerst in 1701 genoemd wordt. In 1832 was dit een 'huisje van

²⁰ [redacted] 2008, 120-121.

²¹ [redacted] 2008, 141.

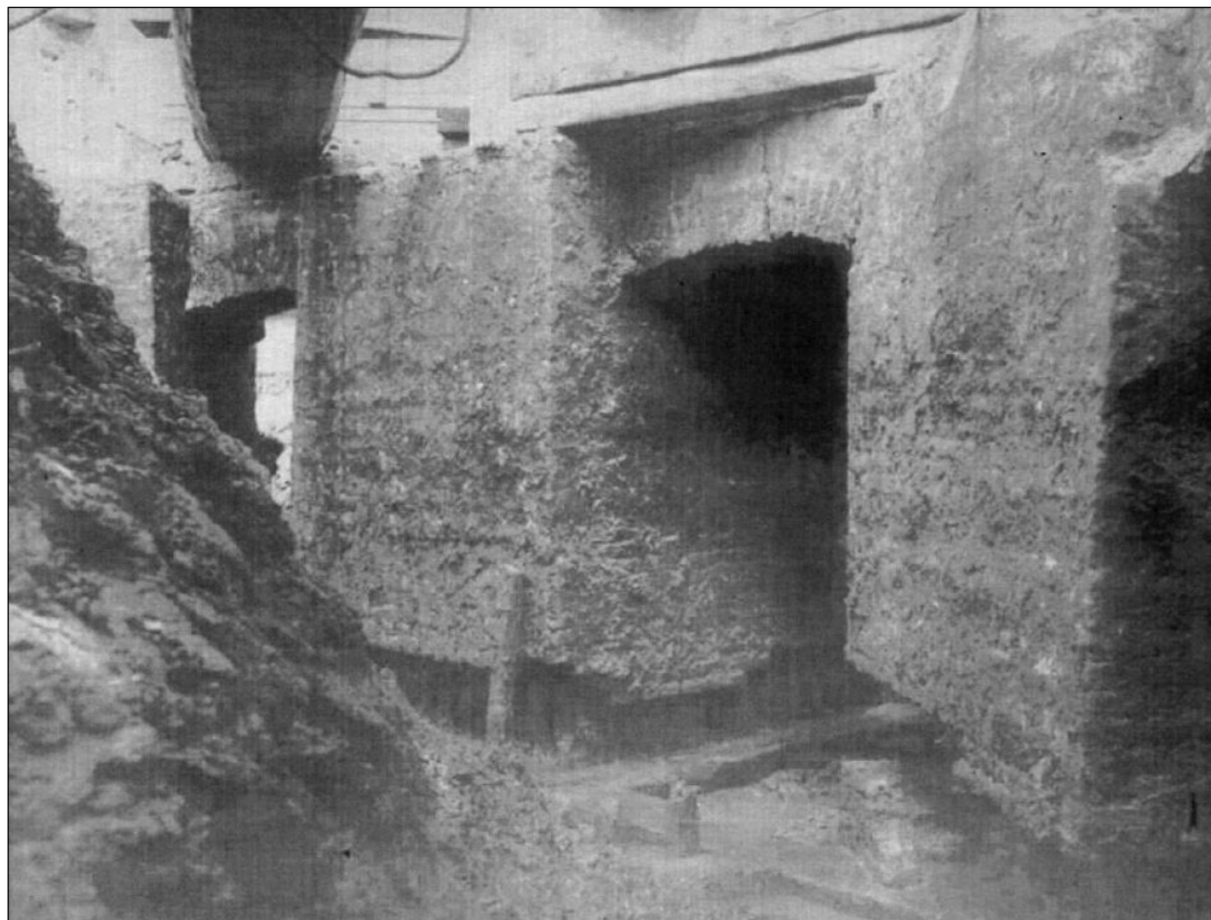
kerkbedienden', zoals vermeld op de kadastrale kaart.²² Tevens werd bij de begeleiding vóór de toren een waarneming verricht in het tracé in de Torenstraat. Hier werd het restant van een gewelf (overkluizing) in de wand van de sleuf aangetroffen. Ook werden voor de toren resten van twee wateruitleggers (goten voor waterafvoer) gevonden.²³

Afbeelding 14. De Sint Janskerk, gezien vanuit het westen, op een uitsnede van een stadsplattegrond van onbekende maker, vermoedelijk opgetekend tussen 1619 en 1631 (collectie Rijksmuseum).

²² [redacted] 2022, 50.

²³ [redacted] 2017, 2.

Abbeelding 15. Een foto van de inpandige funderingen van de kerk tijdens de restauratie van 1898-1902 (De Prouw 2007, D-4).

4.1 Regionale archeologische en cultuurlandschappelijke context

Na de IJstijd (ca 10.000 jaar geleden) zijn een aantal geologische pakketten afgezet in de ondergrond van Gouda. De oudste hiervan bestaat uit rivierafzettingen van de voorloper van de Oude Rijn. De invloed van de Rijn neemt neem rond 3500 v.Chr. af, hierdoor wordt de ontwatering slecht. Daardoor ontstaat een meters dik veenpakket.

Natuurlijke omstandigheden rondom de stad Gouda hebben de ontwikkeling van de stad sterk beïnvloed. Het plangebied ligt op de rand van een veengebied met als natuurlijke bodemopbouw een veenlaag (Formatie van Nieuwkoop, Hollandveen Laagpakket). De natuurlijke bodemopbouw van het gebied rondom de Sint Janskerk wordt gedeeltelijk bepaald door de loop van de rivier de Gouwe en een tweede rivier, de 'Oude Gouwe'.²⁴ Door de afzettingen van de rivieren is een laag klei over het veenpakket heen afgezet. De Sint-Janskerk ligt op de grens van beide oeverafzettingen van deze vroegere rivieren en dus is deze kleilaag hier aanwezig. Door inklinking van het veenpakket als gevolg van de ontginning en de ophogingen voorafgaand en tijdens de bouw van de kerk is de natuurlijke bodemlaag diep onder het huidige maaiveld komen te liggen (ca. 4-5 m -mv).

Sonderingen uitgevoerd in het koor van de Sint-Janskerk geven een beeld van de bodemopbouw binnen de kerk²⁵. Binnen het plangebied bestaan 3-4 m (ca. 1 +NAP tot 2 -NAP) dikke zandige ophogingslagen die liggen op een kleilaag afkomstig van de oeverafzettingen van de vroegere rivieren. Deze kleilaag varieert van 1 m tot 2,5 m dikte met daaronder een veenlaag. Een deel van de kleilagen kan ook zijn opgebracht, dat is uit de sonderingen niet af te leiden.²⁶

²⁴ 2013.

²⁵ 2016a.

²⁶ 2016a.

4.2 Aard en ouderdom van de vindplaats(en)

Het is bekend dat vanaf vóór 1280 een (waarschijnlijk) bakstenen kapel aanwezig was op de locatie van de huidige kerk. Rondom deze kapel lag een kerkhof. De westzijde van deze kapel bevond zich naar verwachting (gedeeltelijk) ter plaatse van de huidige westtoren. Hierdoor kunnen resten van deze kapel onder de huidige toren aanwezig zijn. Het is waarschijnlijk dat rondom de kapel een kerkhof aanwezig was en het kan niet worden uitgesloten dat ook begravingen aan de westzijde (gedeeltelijk onder de huidige toren) plaatsvonden.

Bij de uitbreiding van de kerk in 1350 is een (nieuwe) toren gebouwd aan de westzijde. Het is niet bekend of de kapel ook al een toren had en of deze gesloopt is, of op een andere locatie lag. De nieuwe toren was in ieder geval één geleding lager dan de huidige toren. De onderbouw van de huidige toren dateert nog steeds uit deze tijd. Door de mate van de toegepaste bakstenen wordt deze datering ondersteund. Archeologische resten van deze kerk uit de late 14de eeuw zijn bij een archeologisch onderzoek in 2016 bij het koor van de kerk aangetroffen op ca. 3 m -mv.²⁷

In 1413 werd de kerk weer gewijd. In deze tijd was het een driebeukige hallenkerk met een lage westtoren. De onderste geleding van de 14de-eeuwse toren werd gehandhaafd.²⁸

4.3 Begrenzing en oppervlakte van de vindplaats(en)

Binnen de gehele toren van de Sint-Janskerk kunnen resten worden aangetroffen van eerdere bebouwing en mogelijk begraafplaatsen uit een eerder stadium. De toren maakt onderdeel uit van de gehele kerk als vindplaats, die op zijn beurt weer onderdeel uitmaakt van een hofstede en later stad.

4.4 Verwachte structuren en sporen

Op basis van archeologische onderzoeken in de buurt van de toren en in de kerk kunnen de sporen vooral bestaan uit funderingen, muurwerk, ophogingspakketten en menselijke begravingen.

4.5 Anorganische artefacten

Aardewerk, (onderdelen van) stenen grafkisten, bakstenen en (bouw)keramiek.

4.6 Organische artefacten

Houten grafkisten, menselijk botmateriaal en eventueel textiel en/of haar. Deze resten zullen hoogstwaarschijnlijk op grote diepte aanwezig zijn waar de omstandigheden voor conservering van de organische artefacten goed is.

4.7 Archeozoölogische en botanische resten

Mogelijke grafkransen van bladeren, kruiden of bloemen.

4.8 Archeologische stratigrafie en diepte van vondstlagen

De natuurlijke bodemlaag van het gebied bevindt zich op zo'n 4-5 m -mv. Dit bestaat uit een 1 tot 2,5 m dikke kleilaag met daaronder een veenlaag. Op basis van een eerder onderzoek in de kerk zijn resten van de 14de-eeuwse kerk op een diepte van ca. 3 m -mv mogelijk aanwezig. De funderingsresten van de eerder aanwezige 13de-eeuwse kapel kunnen op een gelijke hoogte of nog dieper aanwezig zijn. De diepte zal afhankelijk zijn van de staat van de funderingen toe de kerk werk verbouwd/uitgebreid. Wanneer een fundering nog bruikbaar was, zal deze zijn hergebruikt. Mogelijk kunnen oudere funderingsresten dus ook hoger voorkomen dan in het schip is waargenomen. Vanaf ca. 3 m -mv tot maaiveld zullen de funderingen van latere bouwfasen in de grond aanwezig zijn met mogelijk tussen 2 - 1,5 m -mv een ophogingslaag uit de late 15de eeuw.

4.9 Gaafheid en conservering

De conserverende omstandigheden van de Goudse bodem is in principe gunstig. Wel illustreren de foto's van restauraties vanaf de 19de eeuw hoe ingrijpend de graafwerkzaamheden waren bij dit onderhoud. Het is goed mogelijk dat ook de binnenkant van de toren destijds uitgegraven is om funderingsherstel uit te voeren. Dit is echter niet zeker. Mogelijk zijn (oudere) funderingsresten bij deze graafwerkzaamheden wel in de grond bewaard gebleven, omdat men niet de middelen of motivatie had deze te verwijderen.

²⁷ [REDACTED] 2016a.

²⁸ [REDACTED] 2001.

4.10 Motivatie

Bovenstaande verwachtingen zijn mede gebaseerd op basis van eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek binnen en rondom de kerk, historische geschriften en bouwhistorisch onderzoek over de diverse bebouwingsfases van de kerk.

HOOFDSTUK 5 DOELSTELLING EN VRAAGSTELLING

5.1 Doelstelling

Doel van het karterende/waarderende onderzoek is door middel van systematisch onderzoek vast te stellen of binnen de begrenzing van het plangebied intacte archeologische resten aanwezig zijn. Tijdens het onderzoek wordt de aard, omvang, datering, gaafheid, conservering en inhoudelijke kwaliteit van de archeologische resten vastgesteld.

Het doel van dit onderzoek is het documenteren van gegevens en het veiligstellen van materiaal van eventuele vindplaatsen om daarmee informatie te behouden die van belang is voor kennisvorming over het verleden.

Het concrete doel van het archeologisch onderzoek is het documenteren van sporen en profielen, die bij het uitgraven van de toren waarneembaar worden. De profielen verschaffen inzicht in de diepteligging van de mogelijke voorganger van de kerk (kapel), de ophogingslagen en de mogelijke menselijke begravingen. Het streven bij dit onderzoek is behoud in situ binnen het plan van het funderingsherstel van de toren. Concreet kan dit inhouden dat het palenplan voor deze doeleinden lokaal wordt aangepast.

5.2 Relatie met NOaA en/of andere onderzoekskaders

De volgende vragen uit de NOaA 2.0 zijn van toepassing op dit onderzoek:

- In hoeverre beïnvloedden voorafgaand landgebruik en reeds aanwezige antropogene structuren de verdere ontwikkeling en inrichting van cultuurlandschappen? (NOaA 2.0 vraag 19)
- Wanneer, waar en hoe ontstaan begraafplaatsen bij kerken: kerkhoven? (NOaA 2.0-vraag 78)
- Op welke wijze komt kerstening – Christianisering archeologisch tot uitdrukking? (NOaA 2.0-vraag 71)
- Wat zijn de aard en context van variatie en verandering in het grafbestel? (NOaA 2.0-vraag 45)
- Welke invloed hadden in veengebieden bodemdaling en vernatting op landgebruik en bewoningspatronen? (NOaA 2.0-vraag 41)

De volgende vragen uit de gemeentelijke onderzoeksagenda (2003), het Thema Profiel Bodem Binnenstad Gouda (Groenendijk 2011, 77) en Thema Archeologievriendelijk Bouwen (Groenendijk 2011, 76) zijn van toepassing op dit onderzoek:

- Profiel bodem binnenstad Gouda: hoe diep en waar zit wat? Hoe ziet het verloop van het ophogingspakket eruit?
- Onderzoek naar het oude, diepgelegen Gouda.
- Documenteer de huidige staat van de bodem (nulmeting) zodat in de toekomst kan worden bepaald wat de effecten van de bebouwing zijn geweest.
- Documenteer de verstoring ontstaan door heipalen.

5.3 Vraagstelling

Wat kan naar aanleiding van het onderzoek worden gezegd over de (bouw)geschiedenis van de toren van de Sint-Janskerk en de kapel (voorganger van de kerk)?

5.4 Onderzoeksvragen

- Waaruit bestaat de bodemopbouw in het plangebied?
- In hoeverre is de bodem verstoord?
- Wat is de ruimtelijke verspreiding van archeologische grondsporen?
- Wat is de aard van de archeologische en bouwhistorische resten?

- Wat is de datering van de archeologische resten?
- Wat is de datering van de losse en contextgebonden archeologische vondsten?
- Tot welke vondstcategorieën en functiecategorieën behoren zij?
- Zijn verschillende fasen van de kerk waar te nemen?
- Zijn er resten van de voorganger van de kerk (de kapel) aanwezig en wat zijn deze?
- Zijn er menselijke begravingen in de toren aanwezig en zo ja, wat zeggen deze over de geschiedenis van de kerk, de stad en de mensen zelf?
- Hoe kunnen de bestaande archeologische resten het best in situ worden behouden gezien de noodzaak van de funderingswerkzaamheden?

HOOFDSTUK 6 METHODEN EN TECHNIEKEN

6.1 Methoden en technieken

Het onderzoek dient te worden uitgevoerd conform dit PvE, de richtlijnen van de vigerende KNA-versie (4.1), BRL protocol 4003 Inventariserend Veldonderzoek, BRL protocol 4004 Opgraven (Lansbodems), de richtlijnen van de KNA-leidraad "Eerst hulp bij kwetsbaar vondstmateriaal" en die van de Veldhandleiding Archeologie van het CvAK (Archeologie Leidraad 1).

Het gebruikte meetsysteem zal worden gekoppeld aan het landelijke coördinatenstelsel (in RD-new).

Mocht tijdens het archeologische onderzoek archeologische resten van bijzondere aard worden aangetroffen (bijvoorbeeld menselijke begravingen, complex muurwerk dat niet sub-recent of recent van aard is of houtconstructies), moet direct worden overlegd met het bevoegd gezag hoe deze resten zullen worden opgegraven en welke (aanvullende) onderzoeksvragen hierbij komen kijken.

In aanvulling hierop gelden de volgende bepalingen:

- Het betreft een archeologisch-bouwhistorisch onderzoek. Het opgravingsteam dient te bestaan uit een (senior) KNA-archeoloog en een bouwhistoricus die dagelijks aanwezig is, al dan niet verenigd in één persoon.

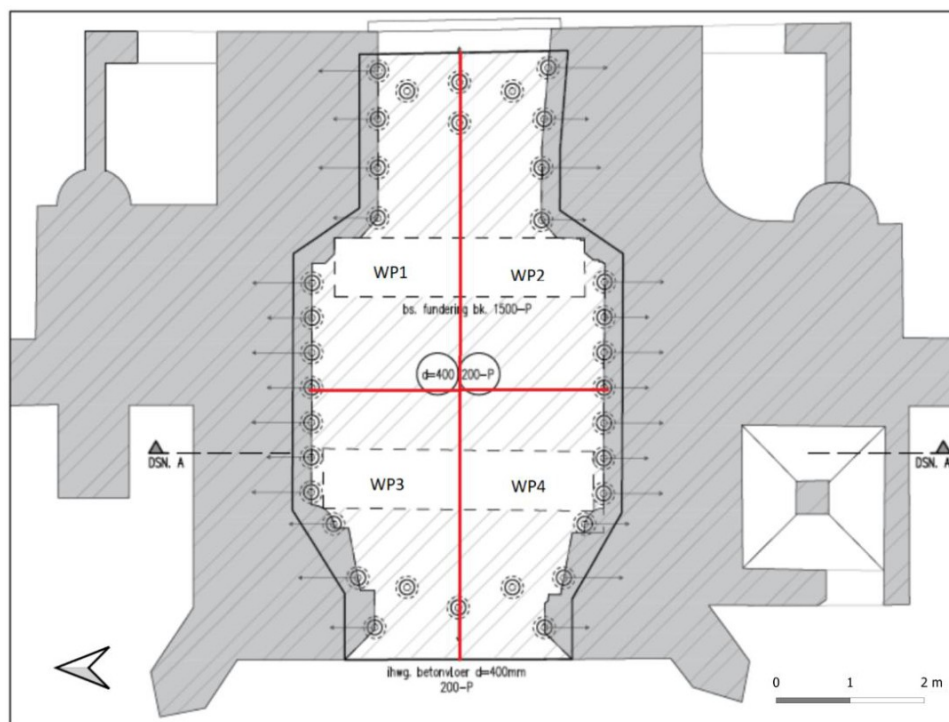
6.2 Strategie

De werkzaamheden bestaan uit de volgende onderdelen:

Aanleg putten

Aangezien in pandig in een krappe ruimte wordt gewerkt, is het van belang de aanleg van de werkputten zorgvuldig voor te bereiden.

- Er zullen vier werkputten worden aangelegd, waarbij uit wordt gegaan van de kwadranten-methode (zie afbeelding hieronder). Op deze manier wordt in een kruisvorm door het midden van de toren een profiel (rood op afbeelding) gedocumenteerd, waarbij zowel de relatie van de huidige toren als die van mogelijk ouder muurwerk ten opzichte van de grondlagen kan worden bestudeerd.
- Op de bodem van iedere werkput zal een diepere (guts)boring worden gezet, om de dieper gelegen bodemopbouw inzichtelijk te maken. Deze boringen zullen worden gekoppeld aan de andere macroboringen in de binnenstad (KNA 2013) en de resultaten van de opgraving Bolwerk (2008), zodat een beter overzicht van de doorsnede van dit deel van de stad ontstaat.

Afbeelding 16. Schematische weergave van de Sint-Janstoren met de indeling en volgorde van werkputten. In rood de profielen. De stippellijnen geven de omtrek van de funderingsbalken aan. Het oost-westprofiel geeft ook de locatie aan waar de beoogde verdiepingssleuf dient te worden aangelegd.

Aanleg en documentatie vlakken

- De bovengrond wordt machinaal verwijderd. Daarna wordt laagsgewijs verdiept tot 60 cm beneden huidig peil. Op dit niveau wordt het vlak aangelegd. Als eerder sporen zichtbaar zijn, kan ook op een hoger niveau een (tussen)vlak worden aangelegd. Tijdens het verdiepen wordt vondstmateriaal verzameld en gezocht met een metaaldetector (zie hieronder).
- Nadat de documentatie van het eerste vlak is afgerond wordt een smalle oost-west sleuf verder verdiept naar ca. 150 cm -peil. Dit komt neer op een verdieping van ca. 90 cm vanaf vlak 1. De sleuf dient oost-west door de gehele ontgraving heen te worden aangelegd met een smalle bak (60 cm). Doel van de verdiepende sleuf is het opsporen van een grofweg noord-zuid lopende muur die mogelijk geassocieerd kan worden met de kapel.
- Nadat het vlak en de sleuf is gedocumenteerd, wordt met een prikstok en/of boor nagegaan of er (elders) nog dieper muurwerk aanwezig is. Dit wordt tot 3 m onder **vlak 1** gedaan. Eventueel dieper muurwerk en/of ondoordringbaar materiaal wordt op een aparte tekening vastgelegd. Getracht wordt eventueel muurwerk te "volgen", zodat een inschatting kan worden gemaakt van de oriëntatie van het muurwerk.
- De graafmachine moet voorzien zijn van een gesloten bak met vlak snijvlak (dus geen 'tandenbak').
- Het verdiepen en de aanleg van het vlak gebeurt op aanwijzingen van de senior KNA-archeoloog (projectleider, zoals hieronder beschreven).
- Eventuele sporen in het vlak worden gecoupeerd en afgewerkt, wanneer dit voor de beantwoording van de onderzoeksvragen nodig is.
- Het vlak wordt getekend. Van het vlak worden tenminste acht hoogtematen genomen (twee per put). Op de vlaktekeningen worden de NAP-hoogtes en locatie van de profielen aangegeven.
- Het vlak wordt op schaal 1:50 getekend.

Aanleg en documentatie profielen

- Putprofielen worden zorgvuldig opgeschaafd en gefotografeerd. Daarna worden de profielen ingekrast door een senior KNA-archeoloog en opnieuw gefotografeerd.
- Putprofielen en coupes worden bij voorkeur met de hand getekend en digitaal ingemeten (positie) en vervaardigd, op maatvast millimetervelen. Putprofielen bij voorkeur op schaal 1:20, anders 1:50. Bij bijzondere situaties en bij bijzondere sporen kan door de projectleider een kleinere schaal worden bepaald.

Verzamelen vondstmateriaal (zie ook 6.6-6.9)

- Vondsten uit sporen worden verzameld per spoor en binnen het spoor per vulling. Stortvondsten worden verzameld per werkput. Indien mogelijk worden stortvondsten aan een laag toegewezen.
- Vondstconcentraties worden op x-, y- en z-coördinaten ingemeten en ingetekend op de vlaktekening.
- Bijzondere vondsten worden op x-,y- en z-coördinaten ingemeten en ingetekend op de vlaktekening.
- Kwetsbare vondsten worden op de plaats van aantreffen gefotografeerd en beschreven.
- Indien nodig wordt de hulp van een specialist ingeroepen voor onderzoek ter plaatse en/of berging van de vondst.
- Indien resten van menselijke begravingen worden aangetroffen, wordt een fysisch antropoloog geraadpleegd en/of wordt de hulp van de fysisch antropoloog ingeroepen voor onderzoek ter plaatse en berging van de begravingen.
- In het PvA dient de verzamelstrategie voor vondsten en monsters te worden gespecificeerd.
- Vlakken, tussenvlakken en stort worden afgezocht met een metaaldetector.

6.3 Omgang kwetsbare vondsten en monsters

Kwetsbare vondsten worden conform de SIKB handleiding 'Eerste Hulp bij Kwetsbaar Vondstmateriaal'²⁹ verzameld. Kwetsbare en bijzondere vondsten worden ten alle tijden in eerste instantie gefotografeerd voordat deze geborgen worden.

6.4 Structuren en grondsporen

Alle relevante sporen en lagen worden gedocumenteerd door middel van tekening, beschrijven en fotografie. Alle relevante sporen worden gecoupeerd en afgewerkt, wanneer dit voor de beantwoording van de onderzoeksvragen nodig is.

Van elke muur dient minimaal de baksteenformaten te worden vastgelegd evenals de 10-lagenmaat, lengte en breedte, de doorsnede, de hoogte van de boven- en onderkant van de muur in NAP (op uiteinden en versnijdingen), het metselverband en speciesoort.

Het evt. slopen/afbreken van bouwsporen dient afgestemd te worden met het bevoegd gezag, waarbij zoveel als mogelijk dient te worden gestreefd naar behoud in situ.

Van iedere bouwspoor wordt waar mogelijk een representatief monster genomen van het gebruikte bouw materiaal in dit bouwspoor, zowel in het opgaand muurwerk als (indien mogelijk) van de fundering. Van vloeren, straten, loopvlakniveaus wordt de omvang, hoogte, diepte, constructie en samenstelling/gebruikt bouw materiaal vastgelegd. De gebruikte bouw materialen worden bemonsterd net zoals bij overige bouwsporen. Tegels worden bemonsterd en bij bijzondere vloertegels integraal geborgen.

Bijzonder gevormde bakstenen worden compleet vastgelegd en bewaard.

Natuursteenblokken in de context van bakstenen muren worden compleet vastgelegd en bewaard.

Bij het voorkomen van houten constructies zal de hele constructie op (detail-) tekening en foto vastgelegd worden. Houtverbindingen dienen vastgelegd te worden. Indien mogelijk wordt van ieder constructiedeel ter plaatse de houtsoort bepaald door een specialist. Indien dat niet mogelijk is, wordt ieder constructiedeel bemonsterd of in zijn geheel geborgen. Tevens kunnen monsters genomen worden ter verkrijging van een datering.

Bij het voorkomen van houten funderingen onder (bak-)stenen muurwerk dient het houtwerk behandeld te worden zoals hier boven beschreven is. Vastgelegd moeten minimaal worden de omvang, de hoogte, de verbanden, de houtsoorten en de sporen van houtbewerking.

Water- en beerputten dienen in verband met het risico op schatgraverij binnen één dag onderzocht te worden (tot op de maximale verstoringsdiepte) en na afloop zorgvuldig te worden afgedekt.

6.5 Lichten (bij waterbodems)

Niet van toepassing.

6.6 Aardwetenschappelijk onderzoek

Het ligt niet in de verwachting dat natuurlijke bodem worden aangetroffen.

²⁹ 2006

6.7 Anorganische artefacten

Alle aangetroffen anorganische artefacten – worden geborgen en gedocumenteerd. Bij verdiepen dient er aandacht te zijn voor de samenstelling en datering van de vondsten, teneinde een goed beeld te krijgen van de datering van de jongste ophoogpakketten. Tijdens het verdiepen wordt dus goed genoteerd wat wordt aangetroffen, ook uit de jongere periode na 1950 (!). Anorganische artefacten afkomstig uit de bouwvoor of een laag en niet behorend tot een spoor of structuur (zogenaamde aanlegvondsten), worden per laag per werkput verzameld. Metaalvondsten en bewerkt vuursteen worden individueel ingemeten (x, y, z-waarden) en verzameld. Anorganische artefacten uit sporen worden per vulling verzameld.

De anorganische artefacten worden geborgen, (tijdelijk) opgeslagen en (indien mogelijk) gereinigd conform de specificaties voor de betreffende materiaalgroep in de KNA 4004,4.1 (OS11) en de KNA-leidraad 'Veldhandleiding archeologie. Archeologie Leidraad 1'.³⁰ Kwetsbare en bijzondere vondsten worden te allen tijde in eerste instantie gefotografeerd voordat deze geborgen worden.

6.8 Organische artefacten

Alle aangetroffen organische artefacten worden geborgen en gedocumenteerd. Anorganische artefacten afkomstig uit de bouwvoor of een laag en niet behorend tot een spoor of structuur (zogenaamde aanlegvondsten), worden per laag en in vakken van 4 bij breedte sleuf verzameld. Organische artefacten uit sporen worden per vulling verzameld.

De organische artefacten worden geborgen, (tijdelijk) opgeslagen en (indien mogelijk) gereinigd conform de specificaties voor de betreffende materiaalgroep in de KNA 4004, 4.1 (OS11) en de KNA-leidraad 'Veldhandleiding archeologie. Archeologie Leidraad 1'.³¹ Kwetsbare en bijzondere vondsten worden te allen tijde in eerste instantie gefotografeerd voordat deze geborgen worden.

6.9 Archeozoologische, archeobotanische en fysisch antropologische resten

Indien menselijke resten worden aangetroffen die in situ begraven liggen (dus geen los materiaal, knielkuil, etc.) dient direct contact te worden opgenomen met het bevoegd gezag over de gewenste methode van opgraven. Waarschijnlijk zal een (klein) addendum op het PvE moeten worden opgesteld, met daarin de relevante onderzoeksvragen.

Kansrijke sporen voor zowel het aantreffen van verkoolde als onverkoolde resten worden ruim bemonsterd. Indien houten structuren aanwezig zijn worden hiervan houtmonsters genomen ten behoeve van houtsoortbepaling en dendrochronologisch onderzoek

Sporen met houtskool, fosfaatverkleuringen, organische of anderszins opvallende vulling dienen, indien relevant bemonsterd te worden ten behoeve van macroresten onderzoek, dateringsmethodieken en/of pollenonderzoek. Wanneer de sporen daartoe geschikt zijn, moeten alle sporen van één en dezelfde structuur bemonsterd worden ten behoeve het verzamelen van macroresten. Voor deze systematische monsternamen dient een specialist in het veld geraadpleegd te worden.

Afvalkuilen en sporen met verbrande resten dienen te worden bemonsterd onder het oxydatie-reductie-niveau, voor zover dit valt binnen de civieltechnische ontgravingsdiepte.

De vulling van complete of bijna complete potten dient gezeefd te worden ten behoeve van ecologisch en archeozoologisch onderzoek.

6.10 Overige resten

De vondsten worden uitgewerkt tot op het niveau waarop de onderzoeksvragen kunnen worden beantwoord.

6.11 Dateringstechnieken

- Tijdens het veldwerk dient rekening gehouden te worden met mogelijke monsters voor dendrochronologisch onderzoek (wanneer hout aanwezig blijkt te zijn). Indien typochronologisch onderzoek geen goede datering van de vindplaats oplevert, dient namelijk overgegaan te worden tot het toepassen van dergelijke dateringsmethoden. Hiertoe zullen in het veld reeds monsters genomen moeten worden.

- Gezien de vaak lange doorlooptijd van projecten dient het geselecteerde materiaal stabiel geconserveerd en vrij van contaminatiebronnen bewaard te worden. Voor het bewaren van contaminatiegevoelig materiaal dient een specialist geraadpleegd te worden.

³⁰ Carmiggelt & Schulten 2002

³¹ Carmiggelt & Schulten 2002

- Indien geen vervolgonderzoek wordt uitgevoerd, worden deze monsters/materialen en/of preparaten gedeselecteerd op basis van het evaluatierapport.

6.12 Beperkingen

Het archeologisch onderzoek vindt plaats in een vrij krappe binnenruimte. Hierdoor zal vooral werkruimte (stort, mini digger, etc.) een punt van aandacht zijn bij het uitvoeren van het onderzoek. Ook dient rekening te worden gehouden met instortingsgevaar van de bodem. De stabiliteit van de toren als geheel dient te allen tijden onder de aandacht te blijven en hiervoor dient nauw samen te worden gewerkt met bouwkundig ingenieurs/architecten.

Archeologen op het werkterrein dienen zich te houden aan de algemene veiligheidsvoorschriften en die van de civieltechnische aannemer. Het archeologisch onderzoek moet worden uitgevoerd conform CROW 335, 'Werken met stabiele grond'.³²

HOOFDSTUK 7 UITWERKING

In de evaluatiefase moeten specialisten worden ingezet voor de waardering, de kwantitatieve en kwalitatieve beoordeling van vondsten en monsters.

7.1 Structuren, grondsporen en vondstspreidingen

Lagen, structuren en grondsporen worden in het kader van de onderzoeksvragen uitgewerkt. Alle relevante lagen en sporen worden beschreven en indien mogelijk gedateerd. Beschrijving van lengteprofielen wordt ondersteund door beeldmateriaal: fotomateriaal en een profieltekening met de opsplitsing van lagen naar aard/structuur en periode. Beschrijving van structuren en grondsporen wordt ondersteund door beeldmateriaal: indien van toepassing een allesporenkaart en een kaartbeeld van de opsplitsing van sporen naar aard/structuur en periode. Van relevante coupes wordt de tekening en foto getoond. Van structuren worden alle coupes getoond. Bij de uitwerking wordt een koppeling gemaakt met de resultaten van het specialistisch onderzoek.

Bij het aantreffen van bouwkundige sporen uit de Late Middeleeuwen en/of Nieuwe tijd dienen deze beschreven te worden door een bouwhistoricus (conform de daarvoor geldende richtlijnen).

7.2 Analyse aardewetenschappelijke gegevens

Het profiel wordt uitgewerkt door tenminste een Senior KNA Prospector met aantoonbare ervaring met stadskernonderzoek. Er wordt een koppeling gemaakt tussen de sporen/antropogene lagen en resultaten van het specialistisch onderzoek. De beschrijving wordt ondersteund door fotomateriaal, profieltekeningen en boorbeschrijvingen die in de rapportage worden opgenomen.

7.3 Anorganische artefacten

Uitgangspunt is dat tijdens dit onderzoek geen deselectie tijdens het veldwerk plaatsvindt. Deze verzamelde vondsten worden per materiaalcategorie door KNA-materiaalspecialist gewaardeerd. Vondsten worden uitgewerkt tot het niveau dat nodig is voor beantwoording van de onderzoeksvragen. Bij (vergankelijke) vondsten dient in eerste instantie minimaal gezorgd te worden voor stabilisering van de staat waarin ze gevonden zijn, de zogenoemde passieve conservering (OS11).

Van ijzeren voorwerpen die op het eerste gezicht niet determineerbaar lijken en mogelijk van wetenschappelijke waarde zijn, wordt middels beschikbare technieken bepaald wat de aard van het voorwerp is en welke conserveringsbehandeling is vereist. Daarna dienen voor de relevante ijzeren objecten in overleg met de depothouder en het bevoegd gezag vervolgstappen te worden genomen.

Al het aangetroffen anorganische vondstmateriaal wordt gewassen (indien toegestaan in verband met conservering) en gedroogd. De vondsten worden per materiaalcategorie beschreven conform de daarvoor gebruikelijke determinaties (ten minste conform ABR; zie onder), geteld en gewogen en vervolgens gedetermineerd en in een database verwerkt. De resultaten van de determinaties worden als bijlage aan het

³² <http://www.crow.nl/publicaties/werken-met-stabiele-grond>

rapport toegevoegd. De verzamelde gegevens dienen zodanig te worden uitgewerkt dat de aard, datering en fysieke kwaliteit van de vindplaats kunnen worden bepaald en de in dit PvE gestelde onderzoeksvragen zo volledig mogelijk kunnen worden beantwoord. Op basis van de evaluatie wordt in overleg met de opdrachtgever en de bevoegde overheid bepaald welke vondsten/resten nader geanalyseerd moeten worden.

Opdrachtnemer dient voorafgaand aan conserveren en deponeren een voorstel bij opdrachtgever, bevoegde overheid (gemeentelijk archeoloog en depotbeheerder) in ten aanzien van de vondsten die conservering behoeven alvorens bewaard te kunnen worden. Opdrachtgever en bevoegde overheid beslissen op basis hiervan gezamenlijk over welke vondsten voor conservering in aanmerking komen.

De materiaalanalyses worden uitgevoerd door specialisten met aantoonbare ervaring op het gebied van de betreffende materiaalcategorie uit de aangetroffen perioden en regio.

Voor specifieke materiaalcategorieën gelden de volgende determinatievereisten:

- aardewerk wordt voor zover mogelijk gedetermineerd op baksel, oppervlaktebehandeling, vorm/functie, type, gebruikssporen en andere opvallende kenmerken;
- natuursteen wordt voor zover mogelijk gedetermineerd op soort, functie en eventuele gebruikssporen;
- slakmateriaal wordt voor zover mogelijk gedetermineerd op type en metaal;
- verbrande klei wordt voor zover mogelijk gedetermineerd op gebruik (huis of oven);
- overige materiaalcategorieën worden geanalyseerd op ABR 2-niveau.

7.4 Organische artefacten

Bij vergankelijke vondsten dient in eerste instantie minimaal gezorgd te worden voor stabilisering van de staat waarin ze zijn gevonden.

Het aangetroffen vondstmateriaal wordt gewassen en gedroogd (indien toegestaan in verband met conservering). De vondsten worden per materiaalcategorie beschreven conform de daarvoor gebruikelijke determinaties (ten minste conform ABR), geteld en gewogen en vervolgens gedetermineerd en in een database verwerkt. De resultaten van de determinaties worden als bijlage aan het rapport toegevoegd. De verzamelde gegevens dienen zodanig te worden uitgewerkt dat de aard, datering en fysieke kwaliteit van de vindplaats kunnen worden bepaald en de in dit PvE gestelde onderzoeksvragen kunnen worden beantwoord. De materiaalanalyses worden uitgevoerd door specialisten met aantoonbare ervaring op het gebied van materiële cultuur uit de aangetroffen perioden en regio.

Voor specifieke materiaalcategorieën gelden de volgende determinatievereisten:

- houten artefacten worden voor zover mogelijk gedetermineerd op soort, functie, bewerkingssporen en datering. Van waterputten wordt ook de constructiewijze gedocumenteerd, alsmede het houtgebruik;
- artefacten van leer en been worden gedetermineerd op functie, grondstof, datering en overige opvallende kenmerken;

7.5 Archeozoologische en -botanische resten

Monsters dienen te worden beoordeeld op hun potentie ten behoeve van het beantwoorden van de in het PvE gestelde vragen. Op basis van deze beoordeling wordt besloten welke grondsporen, vondsten en monsters worden uitgewerkt. Aan de hand van deze beoordeling zal in het Evaluatierapport (zie Hoofdstuk 8) door archeologisch uitvoerder in samenwerking met de specialisten (conform bijlage 2) een voorstel worden gedaan welke monsters op basis van het advies van de specialisten voor een verdere analyse in aanmerking komen.

7.6 Rapportage

Eerst wordt een evaluatierapport opgesteld en daarna het eindrapport.

Evaluatie- en selectierapport

De uitvoerder stelt binnen acht weken na het veldwerk een evaluatie- en selectierapport op (OS12/OS13). Dit verslag omvat de eerste resultaten van het onderzoek en een uitwerkings- en selectievoorstel en een voorstel voor het vervolgtraject.

Indien geen of slechts een beperkt aantal vondsten en/of sporen aangetroffen zijn, kan in overleg met het bevoegd gezag, en na goedkeuring van bevoegd gezag en depothouder, besloten worden af te zien van een evaluatie- en selectierapport en direct de uitwerking te starten.

Het evaluatie- en selectierapport bevat de volgende onderdelen:

- Waardering materiaal (vondsten en monsters) door KNA-materiaalspecialist, conform bijlage 2, structuren en sporen (gedocumenteerd materiaal). NB: de inzet van specialisten in de evaluatiefase bij de waardering van vondsten en monsters bestaat uit het beoordelen van het materiaal en het opstellen van een integraal en beredeneerd advies voor uitwerking.
- Voorlopig selectieadvies.
- Recapitulatie vraag- en doelstelling.
- Toestand/ conservering (kwaliteit) van de inhoud van de monsters en van de vondsten.
- Kwantiteit van de beoordeelde monsters en vondsten.
- Beargumentering (on)mogelijkheid beantwoorden onderzoeksvragen PvE.
- Advies (selectierapport) voor selectie, deselectie en eventuele verwijdering met per vondst de redenen voor het al dan niet verwijderen, een determinatie, materiaalsoort, vondstcontext en de toestand waarin het object zich bevindt.
- Advies (uitwerkingsplan) van de senior KNA-archeoloog en de betrokken (senior) KNA-specialisten voor uitwerking op basis van vraagstelling (kwalitatief, kwantitatief) met daarin:
 1. Begroting (separaat).
 2. Bijstelling opgave te deponeren vondsten, monsters en opgravingsdocumentatie.
 3. Indicatie of het mogelijk is om de vraagstelling met het uitvoeringsplan uit het PvE te beantwoorden.
 4. Advies t.a.v. de te nemen archeologische (vervolg)maatregelen (aanvullend onderzoek, behoud in situ, vrijgave) en evalueren van de gegeven waarde op de Archeologische Basiskaart van de gemeente Gouda.

Na goedkeuring door de bevoegde overheid geldt dit als basis voor de uitwerking van het onderzoek. In het definitieve rapport staan geheel volgens de richtlijnen en (minimale) eisen zoals opgesteld in KNA 4.1 de werkwijze en de resultaten van het onderzoek en antwoorden op de in dit PvE gestelde vragen.

Eindrapport

Conform de KNA4.1 bevat het standaardrapport voldoende kaarten en afbeeldingen om een goed begrijpelijk verhaal te creëren. Het rapport bevat minimaal een puttenkaart, allesporenkaart (inclusief verstoringen) en een topografische kaart met ligging van het onderzoeks- en/of plangebied. Een selectie van vondsten worden middels een foto en/of tekening afgebeeld.

Van het definitieve rapport verschijnt een conceptversie ter beoordeling aan het bevoegd gezag. Na verwerking van het commentaar en goedkeuring volgt een definitieve versie (in pdf-formaat).

Het standaardrapport, alsmede de vondsten, monsters en documentatie worden volgens de geldende eisen van de vigerende KNA en het depot uiterlijk binnen 2 jaar na beëindiging van het veldwerk gedeponeerd in het archeologisch depot van de Gemeente Gouda te Gouda (bijlage aanleveren gemeentelijk depot).

HOOFDSTUK 8 (DE)SELECTIE EN CONSERVERING

8.1 Selectie materiaal voor uitwerking

Het verzamelde vondstmateriaal wordt uitgewerkt tot op een niveau dat nodig is voor de beantwoording van de onderzoeksvragen (zie par. 7.6, Rapportage, evaluatie- en selectierapport en de beoordeling daarvan door het bevoegd gezag).

De uitwerking zal plaatsvinden op basis van een evaluatierapport dat conform KNA-specificatie OS12 wordt opgesteld door de sr. KNA-archeoloog en specialisten van de archeologisch uitvoerder (zie bijlage 2). Het evaluatierapport verschaft een (zo bondig mogelijke) eerste indruk van de veldbevindingen en bevat een overzicht van de aantallen vondsten per materiaalcategorie en van de in het veld genomen monsters. De voorlopige resultaten worden beoordeeld op hun potentie tot het beantwoorden van de onderzoeksvragen zoals opgesteld in paragraaf 5.4. Indien nodig worden de onderzoeksvragen bijgesteld en/of aangevuld. De archeologisch uitvoerder doet vervolgens in het evaluatierapport een gekwalificeerd en een

gekwantificeerd uitwerkingsvoorstel: wat en hoeveel van de vondsten en welke monsters worden uitgewerkt, en waarom.

8.2 Selectie materiaal voor deponering en verwijdering

Onderdeel van het evaluatierapport vormt een selectierapport. Hierin wordt conform KNA-specificaties PS06 en OS13 door de archeologisch uitvoerder, onderbouwd door specialisten aangegeven of en welke vondsten en monsters in aanmerking komen voor deselectie en welke voor deponering. Het selectie- en deselectievoorstel wordt in de vorm van een selectierapport ter goedkeuring voorgelegd aan de depothouder(/eigenaar vondsten). Deze neemt vervolgens een beslissing hierover. Na goedkeuring van het selectierapport door de depothouder(/eigenaar vondsten) moeten de gedeselecteerde vondsten en gedeselecteerde monsters op controleerbare wijze verwijderd worden. De overige vondsten worden aangeleverd aan het depot (zie paragraaf 9.1).

8.3 Selectie materiaal voor conservering

In de evaluatiefase wordt bepaald of en zo ja, welk materiaal in aanmerking komt voor verdere conservering (OS16). Naast de vraagstelling kan hierbij ook de zeldzaamheid van een object bepalend zijn. Het bevoegd gezag beslist aan de hand van de adviezen in het evaluatie- en selectierapport welke vondsten hiervoor in aanmerking komen.

Vooral de metaalvondsten en andere kwetsbare vondsten als organisch materiaal (textiel, leer, hout) en soms ook glas worden (bij voorkeur al tijdens of direct na afloop van het veldwerk) zo geconserveerd en verpakt dat ze zo stabiel mogelijk kunnen worden opgeslagen in het (transito)depot en dat hun conditie zo stabiel mogelijk blijft totdat het materiaal wordt overgedragen aan het definitieve depot (OS17).

Regelmatig moet dit gecontroleerd worden en indien noodzakelijk moeten maatregelen getroffen worden. Definitieve conservering vindt pas plaats na analyse door de materiaalspecialisten. In het bijbehorende conserveringsrapport wordt vastgelegd welke vondsten zijn geconserveerd en met welke middelen.

Het evaluatierapport bevat integraal een selectie- en deselectievoorstel. Het evaluatierapport wordt beoordeeld door bevoegd gezag; gemeentelijk archeoloog en de depotbeheerder.

HOOFDSTUK 9 DEPONERING

9.1 Eisen betreffende depot

De deponering van de vondsten, monsters en de daarbij horende opgravingsdocumentatie vindt plaats bij het archeologisch depot van de gemeente Gouda (Gouwedepot). De vondsten worden conform de richtlijnen deponering van KNA 4.1 en de eisen van het archeologisch depot (zie bijlage 3 bij dit PvE) geordend, uitgesplitst, verpakt, gecodeerd en voorzien van de bijbehorende documentatie.

Het standaardrapport, alsmede de vondsten, monsters en (analoge, digitale) documentatie worden volgens de geldende eisen van de vigerende KNA en het depot uiterlijk binnen 2 jaar na beëindiging van het veldwerk gedeponeerd in het depot van de gemeente Gouda.

Depotbeheerder:

I: [REDACTED]

M: [REDACTED]

E: [REDACTED]@gouda.nl

Digitale documentatie dient conform KNA en de vigerende richtlijnen van het e-Depot Nederlandse Archeologie (EASY; www.easy.dans.knaw.nl), geüpload te worden bij het e-Depot.

9.2 Te leveren product

Eindproduct (i.e. product deponeren) is de projectdocumentatie volgens de specificatie conform het protocol waaronder het onderzoek wordt uitgevoerd (protocol 4004).

De vondsten en monsters worden gescheiden van de projectdocumentatie aangeleverd, over de precieze termijn dienen afspraken te worden gemaakt met het gemeentelijk archeologisch depot, het Gouwedepot. De uitvoerder controleert of de te deponeren zaken voldoen aan het PvE en de eisen van het depot (bijlage 3: aanleveren), neemt contact op met het depot om afspraken te maken over de aanlevering van de

documentatie, vondsten en monsters en geeft het verwachte volume van het vondstmateriaal door. Vondsten en monsters moeten compleet, geregistreerd, geordend en geconserveerd worden aangeleverd, tenzij schriftelijk anders overeengekomen.

Bij het eindproduct hoort een overdrachtsverklaring (af te geven door de depothouder) voor de overgedragen vondsten, monsters en documentatie. De documentatie en onderzoeksgegevens worden tevens aangeleverd bij het E-depot en het rapport en aanvullende informatie dienen te worden ge-upload en gemeld in het informatiesysteem Archis.

HOOFDSTUK 10

RANDVOORWAARDEN EN AANVULLENDE EISEN

10.1 Personele randvoorwaarden

Het onderzoek dient uitgevoerd te worden door een, conform BRL 4000 en KNA 4.1, voor dat onderzoek, gecertificeerde organisatie. Het onderzoek dient te worden geleid door een senior KNA-archeoloog met kennis van de archeologie in binnenstedelijke context in de archeoregio Hollands veen- en kleigebied. Deze heeft ervaring met gravend archeologisch onderzoek in de betreffende archeoregio en de te verwachten perioden. Hij/zij/die is voldoende bij het veldonderzoek aanwezig, waaronder bij de aanleg van de vlakken en interpreteren van de profielen, om voortgang van het onderzoek te controleren en zich door eigen waarneming een oordeel over sporen en structuren te kunnen vormen. Het veldteam dient onder leiding te staan van een (senior) KNA-archeoloog (of gekwalificeerde KNA Maatwerk-actor) met ervaring met onderzoek in binnenstedelijke context in de archeoregio Hollands veen- en kleigebied en kennis van het documenteren van laatmiddeleeuwse en jongere (bouw)sporen. Onderdeel van het veldteam is een bouwhistoricus.

Zowel voor veldwerk als voor evaluatie, uitwerking, conservering en rapportage is de aanwezigheid van een projectleider en specialisten met periode-, materiaal-, gebiedspecifieke kennis en/of ervaring vereist (bijlage 2). Het beschrijven en interpreteren van de profielen dient te worden gedaan een (senior) KNA-archeoloog/prospecteur met relevante ervaring van bodemkundige processen in de betreffende archeoregio.

De materiaalanalyses worden uitgevoerd door specialisten met ervaring op het gebied van de betreffende materiaalcategorieën uit de aangetroffen perioden en de betreffende regio. De metaaldetector dient gehanteerd te worden door een hierin deskundig persoon met aantoonbare ervaring in metaaldetectie.

10.2 Overlegmomenten

Voorafgaand aan het veldwerk dienen met de opdrachtgever afspraken gemaakt te worden over op het werk betrekking hebbende condities.

Het onderzoek dient voorafgaand – minimaal een week voor de start van het veldwerk – aan de start van het veldwerk te worden gemeld bij het bevoegd gezag, de gemeentelijk archeoloog en de depotbeheerder van de gemeente Gouda (archeologisch depot/Gouwedepot). Dit conform het aanmeldformulier van de gemeente Gouda (bijlage 5).

Gedurende het onderzoek houdt de archeologisch uitvoerder het bevoegd gezag op de hoogte van de vorderingen, zodat indien noodzakelijk direct stappen ondernomen kunnen worden om wijzigingen aan te brengen. In het Plan van Aanpak staat omschreven hoe omgegaan wordt met het aantreffen van belangwekkende archeologie.

Indien belangwekkende zaken worden aangetroffen die niet in het PvE zijn voorzien, vindt overleg plaats met de bevoegde overheid, opdrachtgever en, indien relevant, depothouder(/eigenaar vondsten). Indien substantieel van het PvE afgeweken dient te worden (zie ook paragraaf 11.2), bijvoorbeeld bij het aantreffen van onverwachte sporen en structuren, dient hiervoor schriftelijk (of per email) toestemming verkregen te worden van de bevoegde overheid.

10.3 Kwaliteitsbewaking, toezicht, overleg en evaluatie

Het onderzoek dient conform KNA 4004, 4.1 te worden uitgevoerd door een gecertificeerd archeologisch bedrijf of instelling. De verantwoordelijkheid voor kwaliteitsbewaking van het onderzoek ligt bij de projectleider.

Het PvE wordt vooraf vastgesteld door het bevoegd gezag. Van dit PvE dient op de werklocatie altijd de meest recente (door bevoegde overheid ondertekende) versie aanwezig te zijn. De uitvoering van de werkzaamheden dient verder in overeenstemming te gebeuren met de ARBO-wetgeving.

Wijzigingen t.o.v. het PvE dienen voorafgaand aan het veldwerk te worden overlegd met/goedgekeurd door het bevoegd gezag en de opdrachtgever, te worden vastgelegd (wijzigingsformulier). Wijzigingen t.o.v. PvE die zich voordoen tijdens de uitvoering van het veldwerk, worden voordat deze worden doorgevoerd overlegd met het bevoegd gezag. Direct na afloop van het veldwerk wordt gestart met de administratieve uitwerking.

Evaluatie van het onderzoek moet binnen acht weken na afronding van het veldwerk plaatsvinden middels een evaluatie- en selectierapport.

Na goedkeuring door de bevoegde overheid geldt dit als basis voor de uitwerking van het onderzoek. Uiterlijk twee weken na beëindiging van de veldwerkzaamheden worden de eerste bevindingen van het onderzoek gemeld in Archis.

Tijdens het uitvoeren van het veldwerk worden door de verantwoordelijke KNA-archeoloog of senior veldtechnicus dagrapporten opgemaakt waarin de vordering van de werkzaamheden, de personele inzet, de verwerking en de opslag van kwetsbare materialen, de wetenschappelijke of technische ontwikkelingen en de inhoudelijke keuzes worden opgenomen.

De onderzoeksresultaten en het rapport zullen door het bevoegd gezag worden getoetst aan de hand van de vragen uit het PvE en het evaluatie- en selectierapport. Van het definitieve rapport verschijnt één conceptversie ter beoordeling aan en het bevoegd gezag. Na verwerking van het commentaar en goedkeuring volgt een definitieve versie (in pdf-formaat).

10.4 Overige randvoorwaarden en aanvullende eisen

Met betrekking tot alle externe communicatie geldt na overleg met de opdrachtgever dat het gemeentelijk communicatieprotocol van gemeente Gouda van kracht is.

Het is de archeologisch uitvoerder niet toegestaan om zonder toestemming vooraf van de opdrachtgever met anderen (pers, publiek en archeologische instellingen) over de opgraving of het civieltechnische werk in contact te treden. Omgekeerd dient de opdrachtgever/bevoegd gezag bij communicatie naar buiten dit altijd eerst met de archeologisch uitvoerder te bespreken. Publiciteit met betrekking tot inhoudelijke archeologische zaken wordt verzorgd door en in samenspraak met de opdrachtgever, de gemeente Gouda en de RCE.

In het geval van onverwachte of belangwekkende vondsten dienen de opdrachtgever en het bevoegd gezag direct op de hoogte te worden gesteld. In overleg met deze partijen wordt besloten worden op welke wijze desbetreffende vondst(en) verder onderzocht en behandeld worden.

HOOFDSTUK 11

WIJZIGINGEN T.O.V. HET VASTGESTELDE PVE

Indien op grond van de bevindingen in het veld wijzigingen in de strategie of werkwijze noodzakelijk zijn, dient de uitvoerder in overleg te treden met de opdrachtgever en het bevoegd gezag (gemeentelijk archeoloog en depotbeheerder van de gemeente Gouda). Hiermee dienen afspraken te worden gemaakt omtrent de wijzigingen en de daarmee samenhangende planning van de werkzaamheden evenals eventueel meer- of minderwerk.

Belangrijke wijzigingen in het PvE worden separaat vastgelegd door de projectleider, ter kennisgeving aangeboden aan de opdrachtgever en worden ter goedkeuring voorgelegd aan het bevoegd gezag voordat zij worden uitgevoerd.

11.1 Wijzigingen tijdens het veldwerk

Indien op grond van de bevindingen in het veld wijzigingen in de strategie of werkwijze noodzakelijk zijn, dient de uitvoerder in overleg te treden met de opdrachtgever, het bevoegd gezag en de depothouder van de gemeente Gouda. Hiermee dienen afspraken te worden gemaakt omtrent de wijzigingen en de daarmee samenhangende planning van de werkzaamheden evenals eventueel meer- of minderwerk.

Belangrijke wijzigingen in het PvE worden separaat vastgelegd door de projectleider, ter kennisgeving aangeboden aan de opdrachtgever en worden ter goedkeuring voorgelegd aan het bevoegd gezag voordat zij worden uitgevoerd.

11.2 Belangrijke wijzigingen

Onderstaande belangrijke wijzigingen worden te allen tijde vastgelegd door de projectleider van de archeologisch uitvoerder, ter kennisgeving aangeboden aan de opdrachtgever en ter goedkeuring voorgelegd aan het bevoegd gezag:

- Wijzigingen in het bestek en/of de planning van de civieltechnische werkzaamheden die in relatie staan tot het plangebied
- Afwijking van de archeologische verwachting
- Wijzigingen van de gehanteerde onderzoeksmethode
- Wijzigingen van de fysieke en/of technische omstandigheden
- Wijzigingen die zijn vastgesteld tijdens overleg- en evaluatiemomenten
- Onvoorziene omstandigheden (bijv. m.b.t. omvang vindplaats, complextype, aantal vlakken e.d.)
- Significante afwijkingen van het verwachte vondstmateriaal/vondsten (hoeveelheid, soorten materialen, soorten voorwerpen, type conservering). (Deze afwijking wordt eveneens voorgelegd aan de depothouder.)

De ontdekking van een belangrijke vondst of de omvang ervan kan evenzeer aanleiding zijn in overleg te treden met de opdrachtgever, het bevoegd gezag omdat er in dat geval sprake is van onvoorziene omstandigheden, waarbij het zaak is in samenspraak de verdere strategie te bepalen.

11.3 Procedure van wijziging na de evaluatiefase van het veldwerk

Indien er na de evaluatie (en de hier uit voortvloeiende selectie) nog ingrijpende wijzigingen optreden t.a.v. de vraagstelling, methodiek van uitwerking, conservering of rapport dient dit tijdig met de opdrachtgever en het bevoegd gezag te worden besproken. Wijzigingen ten aanzien van de conservering of deponering van vondsten worden voorgelegd aan de beheerder van het archeologisch depot van de gemeente Gouda, zijnde Marjolein Kal-van der Laan. Na overeenstemming worden de wijzigingen schriftelijk vastgelegd in het evaluatierapport.

11.4 Procedure van wijziging tijdens uitwerking en conservering

Indien tijdens de uitwerking en conservering belangrijke wijzigingen gemaakt moeten worden in de opzet en uitvoering van het archeologisch onderzoek, wordt daarvoor overlegd met de bevoegde overheid en met de opdrachtgever. Wijzigingen ten aanzien van de conservering of deponering van vondsten worden voorgelegd aan het archeologisch depot van de gemeente Gouda. Na overeenstemming worden de wijzigingen schriftelijk vastgelegd in een bijlage bij het evaluatierapport.

LITERATUUR EN BIJLAGEN

Literatuur

- _____, 2004. *De vorming van het land*. Van Gorcum, Assen.
- _____, 2005. *Landschappelijk Nederland*. Van Gorcum, Assen.

[REDACTED], 2008: *De Sint-Janskerk in Gouda, een oude stadskerk volgens een nieuw ruimtelijk plan*, Hilversum.

[REDACTED] / [REDACTED], 2002: *Veldhandleiding Archeologie, Archeologie Leidraad 1*, College voor Archeologische Kwaliteit, Zoetermeer.

[REDACTED], 2013: *Archeologisch onderzoek t.b.v. funderingsherstel van het koor van de Sint-Janskerk te Gouda: bureauonderzoek en verkennend booronderzoek*, ArcheoMedia A13-018-I, Capelle aan den IJssel.

[REDACTED], 2016a: *Archeologisch onderzoek t.b.v. funderingsherstel van het koor van de Sint-Janskerk te Gouda: opgraving en archeologische begeleiding*, ArcheoMedia A14-096-R, Capelle aan den IJssel.

[REDACTED], 2016b: *Archeologisch onderzoek rondom de Sint-Janskerk te Gouda. Bureauonderzoek en proefsleuvenonderzoek*, ArcheoMedia A16-023-L, Capelle aan den IJssel.

[REDACTED], 2017: *Evaluatieverslag Rondom de Sint-Janskerk, fase 4 en 5*, ArcheoMedia A16-112-O, Capelle aan den IJssel.

[REDACTED], 2022: *Archeologische opgraving en begeleidingen rondom de Sint-Janskerk te Gouda*, Antea Group Archeologie projectnummer 417365.

[REDACTED], 2006: *Eerste Hulp bij Kwetsbaar Vondstmateriaal*. Leeuwarden.

[REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED] en [REDACTED], 2003. *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhoff, Groningen/Houten.

[REDACTED], 2009: *Sint Janskerk te Gouda, funderingsherstel*, Bunnik.

NOaA 2.0, *Nationale Onderzoeksagenda Archeologie*, www.noaa.nl.

Bijlage 1: Lijst met te verwachten aantallen

Onderzoek	Verwachting
Omvang	Verwachte aantal m²
	Ca. 25 m ²
Vondstcategorie	Verwachte aantallen (N)
Keramik	50
Bouwmateriaal	100
Metaal (ferro)	10
Metaal (non-ferro)	1
Slakmateriaal	0
Vuursteen	0
Overig natuursteen	5
Glas	10
Menselijk botmateriaal onverbrand	50
Menselijk botmateriaal verbrand	0
Dierlijk botmateriaal onverbrand	5
Dierlijk botmateriaal verbrand	5
Visresten (handverzameld)	0
Schelpen	0
Hout	5
Houtskool(monsters)	1
Textiel	1
Leer	1
Submoderne materialen	0
Monstername	Verwachte aantallen (N)
Algemeen biologisch monster (ABM)	0
Algemeen zeefmonster (AZM)	0
Pollen, diatomeeën en andere microfossielen	0
Monsters voor anorganisch chemisch onderzoek	0
Monsters voor micromorfologisch onderzoek	0
Monsters voor luminescentiedatering (OSL)	0
Monsters voor koolstofdatering (¹⁴ C)	0
Vismonsters	0
DNA	0
Dendrochronologisch monster	1

Bijlage 2: Overzicht te raadplegen specialisten/specialismen

Vondstcategorie	In PvE voorschrijven "Raadplegen bij PvA"	In PvE voorschrijven "Raadplegen bij veldwerk"	In PvE voorschrijven "Raadplegen bij evaluatie"	In PvE voorschrijven "Raadplegen bij uitwerking"
Aardewerk	Nee	Nee	Ja	Ja
Bouwmateriaal	Nee	Nee	Ja	Ja
Metaal (ferro)	Nee	Nee	Ja	Ja
Metaal (non-ferro)	Nee	Nee	Ja	Ja
Slakmateriaal	Nee	Nee	Ja	Ja
Vuursteen	Nee	Nee	Ja	Ja
Overig natuursteen	Nee	Nee	Ja	Ja
Glas	Nee	Nee	Ja	Ja
Menselijk botmateriaal onverbrand	Nee	Ja	Ja	Ja
Menselijk botmateriaal verbrand	Nee	Ja	Ja	Ja
Dierlijk botmateriaal onverbrand	Nee	Nee	Ja	Ja
Dierlijk botmateriaal verbrand	Nee	Nee	Ja	Ja
Visresten	Nee	Nee	Ja	Ja
Schelpen	Nee	Nee	Ja	Ja
Hout	Nee	Nee	Ja	Ja
Houtskool(monsters)	Nee	Nee	Ja	Ja
Textiel	Nee	Ja	Ja	Ja
Leer	Nee	Nee	Ja	Ja
Submoderne materialen	Nee	Nee	Nee	Nee
Bouwmassa	Nee	Ja	Ja	Ja
Monsternamen				
Algemeen biologisch monster (ABM)	Nee	Nee	Ja	Ja
Algemeen zeefmonster (AZM)	Nee	Nee	Ja	Ja
Pollen, diatomeeën en andere microfossielen	Nee	Ja	Ja	Ja
Monsters voor anorganisch chemisch onderzoek	Nee	Nee	Ja	Ja
Monsters voor micromorfologisch onderzoek	Nee	Nee	Ja	Ja
Monsters voor luminescentiedatering (OSL)	Nee	Nee	Ja	Ja
Monsters voor koolstofdatering (¹⁴ C)	Nee	Nee	Ja	Ja
DNA	Nee	Ja	Ja	Ja
Dendrochronologisch monster	Nee	Ja	Ja	Ja

Bijlage 3: Aanlevereisen Archeologisch Depot/Gouwedepot**Archeologisch Depot Gouda****Richtlijnen voor het aanleveren van**

vondsten en documentatie van archeologisch onderzoek

Definitieve versie: 15-03-2021

Bezoek- en aanleveradres:

Gouwedepot
Kleine Esch 970
2841 MK Moordrecht

E-mailadres archeologisch depot: archeologischdepot@gouda.nl

Website: www.Gouda.nl

Contactpersonen:

[REDACTED] (depotbeheerder)

Tel: [REDACTED]

Emailadres archeologisch depot: archeologischdepot@gouda.nl

Emailadres: [REDACTED]@gouda.nl

Aanwezig: Maandag en donderdag

[REDACTED] (stadsarcheoloog)

Tel: [REDACTED]

Emailadres archeologisch depot: archeologischdepot@gouda.nl

Emailadres: [REDACTED]@gouda.nl

Aanwezig: Maandag tot en met donderdag

1 Algemene procesbeschrijving deponering

Vigerende KNA versie

Wanneer in deze richtlijn gerefereerd wordt aan de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) dan wordt bedoeld de geldende KNA bij aanmelding van het archeologisch onderzoek in ARCHIS (www.sikb.nl).

Het archeologisch proces depotbeheer, zoals beschreven in het protocol 4010, betreft een permanent depot. Het betreft dus niet een transitodepot zoals aangehouden door opgravers en specialistische onderzoekers voor lopend archeologisch onderzoek. Eisen voor transitodepots zijn opgenomen binnen protocol 4004 Opgraven (landbodems)³³ en protocol 4104 Opgraven (waterbodems)³⁴.

Het proces van het archeologisch depot van Gouda bestaat uit de volgende deelprocessen:

0. informatieverstrekking bij voorbereiding onderzoek (hoofdstuk 2);
1. informatieverstrekking tijdens archeologisch onderzoek (hoofdstuk 3);
2. in ontvangst nemen van projectdocumentatie (hoofdstuk 4);
3. in ontvangst nemen van vondsten en monsters (hoofdstuk 4);
4. opslag en registratie van in ontvangst genomen vondsten, monsters en projectdocumentatie en onderzoeksgegevens (hoofdstuk 5).

In dit document lopen we de processen een voor een door, waarbij de processen 2 en 3 samengevoegd zijn tot één hoofdstuk: De deponering.

³³ www.sikb.nl, OS11b Eisen aan transitodepots voor vondsten en monsters (onderzoek landbodem).

³⁴ www.sikb.nl, OS11b-wb Eisen aan transitodepots voor vondsten en monsters (onderzoek waterbodem).

2 Informatieverstrekking bij voorbereiding onderzoek

De archeologisch uitvoerder neemt bij de voorbereiding van archeologisch onderzoek binnen de gemeente Gouda contact op met de depotbeheerder en de archeoloog. Het aanmelden van het onderzoek kan doormiddel van bijlage één te versturen naar archeologischdepot@gouda.nl. Hierop worden de projectidentificatiegegevens ingevuld. Vanaf aanmelding, vragen wij u in alle correspondentie met ons het Archis zaakidentificatienummer te gebruiken.

3 Informatieverstrekking tijdens gravend onderzoek

Tijdens de uitvoer van het project dient de depotbeheerder op de hoogte te worden gesteld van de informatieverstrekking zoals beschreven in protocol 4010 (depotbeheer) van de vigerende KNA. De depotbeheerder zal binnen de gestelde termijnen de archeologisch uitvoerder van antwoord voorzien, tenzij anders overeengekomen. Zowel depotbeheerder als gemeentelijk archeoloog zijn te bereiken via: archeologischdepot@gouda.nl.

De depothouder wenst tijdens het archeologisch onderzoek op de volgende momenten betrokken te worden:

1. Ter kennisgeving ontvangen van PvE, minimaal vijf werkdagen voorafgaand aan veldwerk;
2. Deelname aan overleg bij afwijking van vondst- en/of monsteraantallen t.o.v. PvE;
3. Afmelding in Archis.
4. Ter goedkeuring ontvangen van (evaluatie- en) selectierapport;
5. Ter goedkeuring ontvangen conserveringsrapport(en).

4 De deponering

De vigerende KNA eist dat binnen twee jaar na afronding van het veldwerk de documentatie, de vondsten en de monsters overgedragen zijn aan het aangewezen provinciale of gemeentelijke depot, conform de eisen van het betreffende depot. De vondsten en monsters worden gescheiden van de projectdocumentatie aangeleverd. Over de precieze termijn moeten afspraken worden gemaakt met het aangewezen depot.

De uitvoerder controleert of de te deponeren zaken voldoen aan de eisen uit het PvE en de eisen van het aangewezen depot, neemt contact op met het depot om afspraken te maken over de aanlevering van de documentatie, vondsten en monsters en geeft het verwachte volume van het vondstmateriaal door. Vondsten en monsters moeten compleet, geregistreerd, geordend en geconserveerd worden aangeleverd, tenzij schriftelijk anders overeengekomen.

De controle omvat de registratie, het verpakkingsmateriaal, de containers en conservering. De uitvoerende instantie neemt bij akkoord de overdrachtsverklaring van het depot in ontvangst.

De deponering bestaat uit vier deelprocessen:

1. aanmelden levering per email naar archeologischdepot@gouda.nl (paragraaf 4.1);
2. aanleveren en in ontvangst nemen van de complete (digitale en analoge) projectdocumentatie (paragraaf 4.2, bijlage 2);
3. aanleveren en in ontvangst nemen van vondsten en monsters (paragraaf 4.3);
4. aanleveren en acceptatiebevestiging E-depot/DANS (paragraaf 4.4)

4.1 Aanmelden levering

De archeologisch uitvoerder neemt per mail contact op met het depot voor het aanmelden van een aanlevering. Het archeologisch depot Gouda stelt, voor zover nog niet bekend, de aanleverende instantie op de hoogte van de eisen voor de aanlevering en geeft akkoord dat de deponeringsfase mag gaan starten.

4.2 Aanleveren en in ontvangst nemen van de complete (digitale en analoge) projectdocumentatie

De deponering bij het archeologisch depot gemeente Gouda start, conform de KNA, met de digitale project documentatie.

4.2.1 Digitale projectdocumentatie

Alle projectdocumentatie die digitaal vervaardigd of bewerkt is, dient aangeleverd te worden. Middels bijlage 2, bevattende een door u in te vullen aanmeldformulier digitale projectdocumentatie, een bestandenlijst en een controlelijst aanleveren, kunt u de digitale projectdocumentatie aanmelden. Enkel na ontvangst van dit compleet ingevulde formulier en deze bestanden wordt de aanmelding in behandeling genomen.

4.2.1.1 Eisen aan aanlevering digitale projectdocumentatie

- De digitale overdracht kan met behulp van de volgende overdrachtsmedia worden uitgevoerd:
 - via We-Transfer of Nextcloud. Wanneer op deze wijze wordt aangeleverd, worden alle gegevens in één zip, rar of 7z file zonder wachtwoordbescherming aangeboden.
 - middels een externe drager met USB aansluiting (geen USB-C)

Archeologisch depot Gouda komt met de aanleverende instantie overeen voor welk overdrachtsmedium wordt gekozen. Aangeboden dragers worden eigendom van Archeologisch depot Gouda.

- Archeologisch depot Gouda accepteert alleen complete digitale documentatie van uitgewerkte projecten waarvan een standaardrapport conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) aanwezig is, tenzij schriftelijk anders overeengekomen met Archeologisch depot Gouda.
- Digitale documentatie wordt compleet in één keer aangeleverd, tenzij schriftelijk anders overeengekomen met Archeologisch depot Gouda. Archeologisch depot Gouda accepteert alleen complete originele digitale projectdocumentatie behorende bij aan te leveren vondsten

en monsters, inclusief een selectierapport van niet aangeleverde vondsten en indien aanwezig bijbehorende analoge documentatie.

- Voor technische vragen m.b.t. de aanlevering van digitale documentatie kan contact opgenomen worden met archeologischdepot@gouda.nl.
- NB: Het digitaal aanleveren van opgravingsdocumentatie bij Archeologisch depot Gouda is géén vervanging van de digitale deponering bij E-depot/DANS. De deponerende instantie blijft zelf verantwoordelijk voor een juiste en tijdige deponering van de digitale opgravingsdocumentatie bij E-depot/DANS. Het aanleveren bij en de acceptatiebevestiging van E-depot/DANS zijn onderdeel van de definitieve deponering (deelproces 4).
- De digitale documentatie wordt aangeleverd conform de eisen van de KNA, volgens de aanleveren van E-Depot/DANS en de aanleveren van Archeologisch depot Gouda. Dit houdt in dat complementair aan de digitale bestanden er meta data in de vorm van een bestandenlijst en codeboek(en) aangeleverd wordt.
- Binnen één aanlevering zitten geen dubbele bestanden. Elk uniek bestand komt slechts 1x voor.
- Niet in aanmerking komende gegevens voor deponering:
 - Digitale gegevens die strijdig zijn met de privacywet/AVG (www.privacywet.nl/). U bent als deponerende instantie zelf verantwoordelijk dat uw aan te leveren digitale documentatie aan deze wetgeving voldoet.
 - Financiële projectadministratie
 - Verborgen bestanden, systeembestanden, lege mappen, bestanden zonder inhoud en tijdelijke 'tmp' bestanden kunnen niet aangeleverd worden. Draag er a.u.b. zorg voor dat deze niet voorkomen binnen een deponering. Indien deze bestanden/mappen toch worden aangetroffen bij een levering worden ze zonder beoordeling verwijderd.
- Wel in aanmerking komende gegevens voor deponering:

Alle projectdocumentatie die digitaal vervaardigd of bewerkt is, dient aangeleverd te worden. De digitale documentatie bestaat minimaal uit de volgende gegevens, voor zover deze bij een project van toepassing zijn. Indien een onderdeel niet aanwezig is binnen uw projectdocumentatie, vermeldt u dit voor aanlevering in de eerder genoemde 'controlelijst aanleveren'. Alle nummers voor bestanden of fysieke voorwerpen die uitgegeven worden zijn altijd opgebouwd uit 'Archisnummer - soort(code) + volgnummer indien nodig'. In bijlage drie is een format voor de benoeming opgenomen:

- Het goedgekeurde **Programma van Eisen (PvE)**. Geaccepteerde bestandsformaten zijn: pdf, pdf-a, doc en docx. Het programma van eisen dient als volgt genoemd te worden: 'archisnummer-PVE', zie verder bijlage drie voor de benoeming van onderstaande bestanden.
- Het **Plan van Aanpak (PvA)**. Geaccepteerde bestandsformaten zijn: pdf, pdf-a, doc en docx.
- Dag- en Weekrapporten.
- Een **archeologische opgravingsdatabase** waarin op relationele wijze de volgende documentatie eenheden aanwezig zijn:

NB: De archeologische opgravingsdatabase dient in het ArcheoLINK apr bestandsformaat en als MS Acces (mdb of accdb) bestandsformaat te worden aangeleverd.

 - De **puttenlijst** bestaat uit minstens een putnummer en eventueel een omschrijving.
 - De digitale **vlakkenlijst** bestaat uit minstens een vlaknummer en putnummer.
 - De digitale **sporenlijst** bestaat uit minstens een spoornummer, putnummer, vlaknummer, spoorraad (spoortype), NAP-bepaling (bovenzijde spoor) en daar waar mogelijk een spoordatering.
 - De digitale **vullingenlijst** bestaat uit minstens een vullingnummer, spoornummer, putnummer, vlaknummer, vullingsraad en vullingbeschrijving (textuur, kleur en insluitsels).

- De digitale **segmentenlijst** bestaat uit minstens een segmentnummer, spoornummer en putnummer.
 - De digitale **vakkenlijst** bestaat uit minstens een vaknummer en putnummer.
 - De digitale **structurenlijst** bestaat uit minstens een structuurnummer, structuurtype en per structuur een lijst van bijbehorende sporen/vullingen.
 - De digitale **spoorrelatielijst** bestaat uit minstens twee spoordefinities en het soort spoorrelatie.
 - De digitale **veldvondstenlijst** bestaat uit minstens een veldvondstnummer, materiaalcategorie (mogelijk met specificatie), putnummer, vlaknummer, spoornummer, vullingnummer en eventueel segment- en vaknummer.
 - De digitale **monsterlijst** bestaat uit ten minste een monster-vondstnummer, monstercategorie (mogelijk met specificatie), putnummer, vlaknummer, spoornummer, vullingnummer en eventueel segment- en vaknummer.
 - De digitale **splitsvondstenlijst** bestaat uit minstens een splitsvondstnummer, splitsmateriaalcategorie (mogelijk met specificatie), putnummer, vlaknummer, spoornummer en vullingnummer.
 - De digitale **specialistenvondstenlijst** bestaat uit minstens het veld-/splitsvondstnummer en een specialistenbeschrijving.
 - De digitale **tekeningenlijst** bestaat uit ten minste een tekeningnummer, soort tekening, onderwerp, tekenaar(s), en contextgegevens zoals putnummer(s), vlaknummer(s), spoornummer(s) en vondstnummer(s). Omdat de tekening eveneens als scan wordt aangeleverd, dient er een koppeling met de bestandsnaam van deze digitale tekening aanwezig te zijn: (pad en) bestandsverwijzing.
 - De digitale **opnamelijst** bestaat uit ten minste een opnamenummer, opnametype, onderwerp, opnamedatum, opnamerichting, maker van de opname en contextgegevens zoals putnummer, vlaknummer, spoornummer(s) en vondstnummer(s). Indien de opnamen eveneens als digitaal bestand worden aangeleverd dient er een koppeling met de bestandsnaam van deze digitale bestanden aanwezig te zijn: (pad en) bestandsverwijzing. Deze lijst maakt deel uit van de archeologische opgravingsdatabase. Onder opnamen worden zowel foto- als filmopnamen verstaan.
 - De digitale **dozenlijst** met minimaal een doosnummer en een opgave van de daarin aanwezige vondstnummers en bijbehorende bewaarcategorie.
- **Scans** van analoge veldtekeningen en/of analoge tekeningen van objecten/vondsten (minimale resolutie 300ppi in kleur). Op de scans is duidelijk de vermelding van: projectcode, tekeningnummer, onderwerp, werkputnummer, spoornummer en, indien relevant, vondstnummer. Geaccepteerde bestandsformaten zijn jpeg en tiff. De scans zijn leesbaar georiënteerd. De bestandsnaam van de scans bevat minimaal de projectcode, het tekeningnummer en in het geval van object/vondsttekeningen het volledige vondstnummer met volgnummer.
NB: Wanneer coupes, profielen en/of objecten/vondsten digitaal getekend zijn (bijvoorbeeld in Adobe Illustrator), dan dient men de **digitale vectorbestanden** eveneens aan te leveren. De bestandsnaam van deze vectortekeningen bevat minimaal de projectcode, het tekeningnummer dat overeenkomt met het tekeningnummer van het beschrijvende record uit de tekeningenlijst. In het geval van object/vondsttekeningen betreft dit het volledige vondstnummer met volgnummer.
 - **Digitale opnamebestanden** van veldopnames en objectopnames, bijvoorbeeld veldfoto's, objectfoto's of filmopnamen van een project.

- Foto opnamen hebben een minimale resolutie van 7 MP (megapixel) in kleur en zijn beeldvullend. Geaccepteerde bestandsformaten zijn jpeg en tiff. De opnamen zijn juist georiënteerd. Wanneer veld- en objectopnames afkomstig zijn van gescande negatieven en dia's dan geldt een minimale resolutie van 2000 ppi.
- Film opnamen hebben (nog) geen eisen betreffende resolutie en bestandsformaat. De bestandsnaam van de opnamen bevat minimaal de projectcode en het opnamenummer.
- Het **conserveringsverslag**. Digitaal rapport van uitgevoerde conserverings- en restauratiebehandelingen. Geaccepteerde bestandsformaten zijn: pdf, pdf-a, doc en docx.
- Het **evaluatie- en selectierapport** (conform de vigerende KNA, OS12/13). Geaccepteerde bestandsformaten zijn: pdf, pdf-a, doc en docx.
- Het **standaardrapport**³⁵ (conform de vigerende KNA, OS15, VS05, LS06). Geaccepteerde bestandsformaten zijn: pdf, pdf-a, doc en docx.
- De **GIS-data** omvatten de volgende gegevens:
 - een totaal alle sporenkaart op vullingniveau;
 - een totaal puttenkaart op vlakniveau;
 - een totaal puntvondstenkaart;
 - een totaal NAP-matenkaart voor de volgende typen NAP-maten: spoorhoogte, vlakhoogte, maaiveldhoogte;
 - een totaal vakkenkaart;
 - een totaal coupelijnenkaart;
 - een totaal profiellijnenkaart;
 - een totaal meetpennenkaart.

Onderstaande tabel toont de aan te leveren structuur van de GIS-datatabellen en de attribuutwaarde die vereist zijn, waarbij groen = waarde verplicht, oranje = waarde optioneel en rood = waarde niet vereist:

Totaal kaartlagen	Put	Vlak	Type	Nummer	Vulling	Opmerking	Hoogte	Archisnummer
	(Integer)	(Integer)	(Character 25)	(Integer)	(Integer)	(Character 25)	(Float)	(Character 25)
Sporenkaart	putnummer	vlaknummer	vaste waarde: SPOOR	spoornummer	vulling nummer	opmerking	NAP-maat	archisnummer
Puttenkaart	putnummer	vlaknummer	vaste waarde: PUTOMTREK	geen waarde vereist	geen waarde vereist	opmerking	geen waarde vereist	archisnummer
Puntvondsten-kaart	putnummer	vlaknummer	vaste waarde: VONDST	vondst-nummer	vulling nummer	opmerking	NAP-maat	archisnummer
NAP-maten kaart	putnummer	vlaknummer	HOOGTE_SPOOR_BZ	geen waarde vereist	geen waarde vereist	opmerking	NAP-maat	archisnummer
			HOOGTE_SPOOR_OZ					
			HOOGTE_VLAK					
			HOOGTE_MAAIVELD					
Vakkenkaart	putnummer	geen waarde vereist	vaste waarde: VAK	vak nummer	geen waarde vereist	opmerking	geen waarde vereist	archisnummer
Coupelijnen-kaart	putnummer	vlaknummer	vaste waarde: COUPE/PROFIEL	coupe-nummer	geen waarde vereist	opmerking	NAP-maat	archisnummer
Profiellijnen-kaart	putnummer	vlaknummer	vaste waarde: COUPE/PROFIEL	profiel-nummer	geen waarde vereist	opmerking	NAP-maat	archisnummer
Meetpennen-kaart	putnummer	vlaknummer	vaste waarde: MEETPEN	meetpen-nummer	geen waarde vereist	opmerking	NAP-maat	archisnummer

³⁵ Of 'eindrapport'.

Tabel 1. Overzicht GIS-data tabelstructuur en aan te leveren attribuuwaarden

Geaccepteerde bestandsformaten voor de **GIS-data** zijn: MapInfo tab of Esri shp. De projectie is in Amersfoort RD New (EPSG:28992) of in Non-Earth meters met een Amersfoort RD New grid indeling.

- Een digitale **pakbon** volgens KNA OS17 die voldoet aan de datastandaard SIKB Protocol 0102.

4.2.1.2 Voorlopige acceptatie digitale projectdocumentatie

Na ontvangst van de data wordt gecontroleerd of de levering compleet is en voldoet aan de overeengekomen eisen. Als de digitale projectdocumentatie voldoet, volgt een schriftelijke bevestiging van 'voorlopige acceptatie'. Als niet aan de eisen is voldaan of incompleet is, wordt de uitvoerder daarover schriftelijk geïnformeerd met het verzoek tot aanpassing en nieuwe aanlevering. De aangeleverde bestandenlijst en controlelijst aanleveren (deelproces 1) vormen een onderdeel van de uiteindelijke overdrachtsverklaring.

- Archeologisch depot Gouda heeft de bevoegdheid tot weigeren van deponering van digitale documentatie als deze niet voldoet aan de aanleveringseisen van het Archeologisch depot van de gemeente Gouda, de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, de aanleveren van E-Depot/DANS en/of vooraf schriftelijk afgesproken (aanvullende) eisen.

4.2.2 Analoge projectdocumentatie

Als de digitale project documentatie voorlopig geaccepteerd is, wordt gestart met de deponering van de analoge project documentatie én de vondsten en monsters. Deze ontvangt archeologisch depot Gouda graag in één transport.

Onderzoekdocumentatie wordt genummerd en geordend aangeleverd conform de in de vigerende KNA geformuleerde eisen. De analoge documentatie wordt in ieder geval aangeleverd op zuurvrij papier, zoveel mogelijk in gangbare formaten (A4); tevens ontdaan van nietjes, plastic mapjes e.d. Het wordt aangeraden de onderzoekdocumentatie digitaal aan te leveren.

Tekeningen worden altijd en in ieder geval op zuurvrij schaal vast papier of folie (op A0 en A3 standaardformaat) aangeleverd. Tekeningen zijn naar tekeningcategorie uitgesplitst en worden genummerd en geordend aangeleverd, vergezeld van een corresponderende digitale scan.

4.2.2.1 Conserveringsrapport

Objecten die een actieve conservering hebben ondergaan, staan beschreven in een conserveringsrapport (met bijbehorend beeldmateriaal, tekeningen etc.). Het conserveringsrapport is een verslaglegging van de beginsituatie van de te conserveren vondsten en monsters, de reinigings- en conserveringsbehandeling en van de materiaal technologische waarnemingen die aan de vondsten en monsters zijn verricht. Het conserveringsrapport wordt ter goedkeuring separaat van de projectinformatie aangeleverd.

De projectleider tekent voor goedkeuring van het resultaat van de behandeling en het conserveringsrapport en controleert of alle geconserveerde vondsten, (eventuele) monsters en documentatie daadwerkelijk voor overdracht aanwezig zijn. Het conserveringsrapport moet altijd ter goedkeuring voorgelegd worden aan de deponhouder/eigenaar.

4.2.2.2 Voorlopige acceptatie analoge documentatie

Als de analoge projectdocumentatie voldoet aan de eisen, volgt een schriftelijke bevestiging van 'voorlopige acceptatie'. Als niet aan de eisen is voldaan, wordt de uitvoerder daarover schriftelijk geïnformeerd met het verzoek tot aanpassing en nieuwe aanlevering.

4.3 Aanleveren en in ontvangst nemen van vondsten en monsters

Samen met de analoge documentatie kunnen de vondsten en monsters aangeleverd worden.

4.3.1 Eisen aan vondsten en monsters

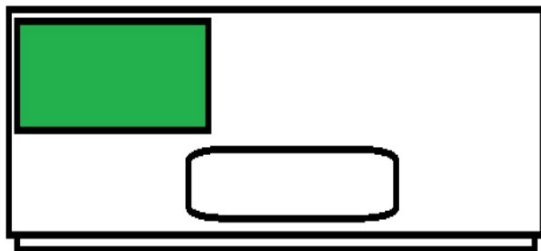
- Vondsten en monsters worden dusdanig geconserveerd aangeleverd, dat de conditie zo stabiel mogelijk blijft.
- Monsters worden verwerkt aangeleverd, tenzij (in bijzondere omstandigheden) anders wordt afgesproken met de beheerder van het depot.
- De monsters zijn verwerkt (gezeefd/gefloteerd en gedroogd), geordend, uitgesplitst en verpakt per vondstnummer en per bewaarcategorie (minimale, relatief vochtige en relatief droge bewaarcondities).
- De vondsten en monsters zijn in genummerde dozen verpakt en minimaal voorzien van een compleet ingevuld waterbestendig vondstkaartje van zuurvrij materiaal beschreven met watervaste, lichtechte inkt.
- Vondsten worden compleet geregistreerd, geordend en geconserveerd aangeleverd, tenzij schriftelijk anders overeengekomen met de beheerder.
- Mochten er vondsten verdwenen zijn, dan dient dit in een selectierapport gemeld te worden. Selectierapporten dienen te worden voorzien van een paraaf van de projectleider.
- Bijzondere vondsten, die in de wetenschappelijke verslaglegging afzonderlijk zijn gepresenteerd of die van grote museale waarde zijn, worden in een aparte verpakking aangeleverd.
- Vondstcomplexen worden aangeleverd nadat selectie heeft plaatsgevonden en nadat voor verwijdering geselecteerd vondstmateriaal is afgestoten (conform selectierapport). Nota bene: Het selectierapport moet door de depotbeheerder voorafgaand aan de deponering goedgekeurd zijn.
- De aanleverende instantie helpt mee bij het lossen en opslaan van de kratten met vondsten.

4.3.2 Eisen aan verpakkingsmateriaal

- De desbetreffende materiaalcategorieën dienen verpakt te worden in materiaal met daartoe geschikte eigenschappen. De aanleverende instantie heeft de keuze de vondsten aan te leveren in standaard ROB dozen van 50 x 25 x 18 cm of 50 x 50 x 18 cm. Een doos van 50 x 25 x 18 cm heeft de uitdrukkelijke voorkeur.
- Vondstendozen mogen niet zwaarder zijn dan 10 kg.
- Vondsten zijn per vondstnummer of per individuele vondst verpakt in een gesloten doorzichtige gripzak. Het vondstkaartje is zodanig in de gripzak geplaatst dat deze is af te lezen/scannen. Daarnaast staat het/staan de vondstnummer(s) met watervaste stift op het zakje genoteerd.
- Vondsten die te groot zijn voor de voorgestelde verpakkingseenheden kunnen alleen worden gedeponereerd na overleg met de depotbeheerder.
- Zijn de dozen niet vol, dan kunnen deze aangevuld worden met een of meerdere andere vondstcategorieën, echter alleen met vondsten uit dezelfde bewaarcategorie.
 - **Minimale** bewaarcategorie:
Aardewerk, steen, bot (stabiel), metaalslakken, glas, droge residuen
 - **Vochtige** bewaarcategorie:
Hout, leer, hoorn, gewei, textiel, bewerkt bot (in instabiele toestand)
 - **Droge** bewaarcategorie:
Metaal

4.3.3 Eisen aan informatie (containerlabels) op verpakkingseenheden (doos of krat)

Op de doos komen dooslabels. De labels dienen op de korte kant van de doos, in de linker bovenhoek van de deksel geplakt te worden. Zie het groene vlak in de afbeelding hieronder.

Op de dooslabels staat de volgende informatie:

- uniek containernummer bestaande uit: archisnummer.XX (evt. verwerkt in een barcode, linear code 128);
- locatie: projectcode / toponiem;
- Archis zaakidentificatie-nummer;
- jaar vondst/opgraving;
- conditioneringscategorie;
- putnummer. Bij verpakking van vondsten uit meerdere putten de putreeks noteren;
- bewaarcategorie;
- aanduiding breekbaar of behandeld met schadelijke stoffen en de naam van de stof;
- bedrijfsinformatie uitvoerder (naam opgravende/ uitwerkende instantie)
- vondstnummers die in de betreffende doos of krat zitten.

4.3.4 Dozenlijst

De inhoud van elk containereenheid wordt omschreven in een dozenlijst. De inhoudsopgave wordt in elke aangeleverde containereenheid geplaatst én als uitgeprinte overzichtslijst overhandigd.

4.3.5 Eisen aan informatie vondstlabel

De volgende vermeldingen op het vondstkaartje is verplicht:

- projectcode;
- toponiem;
- Archis zaaknummer;
- uniek vondstnummer;
- put, vlak, vak, spoor, vulling, coup- of segmentnummer;
- vondstomstandigheden;
- vondstcategorie;
- bedrijfsinformatie uitvoerder (naam opgravende/ uitwerkende instantie).

Eventuele aanvulling vondstlabel

Aangeleverde vondsten kunnen door een toevoeging van een barcode (linear code 128) op het vondstkaartje beter getraceerd worden in het verwerkingsproces. Vondstnummers dienen wel uniek te zijn. De barcode bestaat uit het archisnummer en het vondstnummer. (Zie bijlage 3)

4.3.5.1 Voorlopige acceptatie vondsten en monsters

De vondsten en monsters worden gecontroleerd aan de hand van de voorlopig geaccepteerde digitale onderzoeksdocumentatie. Als blijkt dat vondsten en monsters conform documentatie zijn, wordt hiervan een schriftelijke bevestiging verstrekt. Als dat niet zo is, dan wordt de uitvoerder verzocht de onderzoeksdocumentatie aan te passen. Na deze voorlopige acceptatie levert de uitvoerder de onderzoeksdocumentatie aan bij het E-depot en toont aan dat het onderzoek is afgemeld bij Archis. De schriftelijke bewijzen hiervan worden verstrekt aan Archeologisch depot Gouda, waarop de schriftelijke bevestiging volgt van de definitieve acceptatie.

4.4 Aanleveren en acceptatiebevestiging E-depot/DANS

Voor de aangeleverde documentatie, vondsten en monsters wordt door de depotbeheerder van het Archeologisch depot Gouda een verklaring van overdracht opgemaakt, die door de aanleverende instelling en de depotbeheerder van het Archeologisch depot Gouda ondertekend wordt. Hierin zijn vastgelegd:

- de basisgegevens voor identificatie van het vondstcomplex en onderzoek, zoals omschreven in protocol DS01;
- het unieke Goudse projectnummer;
- de omvang van de projectdocumentatie;
- de omvang van het vondstmateriaal en monsters.

Met het uitreiken van deze verklaring van overdracht zijn de deelprocessen 1 t/m 4 deponeren conform de vigerende KNA (protocol 4010 Depotbeheer) afgerond.

5

5.1

Bijlagen

Bijlage één: Aanmeldformulier start archeologisch onderzoek Gemeente Gouda

Contactgegevens uitvoerende instantie	
Naam	
Adres	
Postcode	
Plaats	
E-mailadres	
Telefoonnummer	
Naam contactpersoon	
E-mailadres contactpersoon	
Telefoonnummer contactpersoon	
Datum van aanmelding	

Projectinformatie	
Gemeentenaam	
Plaatsnaam	
Projectnaam/Toponiem	
Archis Zaakidentificatienummer	NB; pdf aanleveren van de aanmelding in ARCHIS
Centrumcoördinaat x/y/z (in Amersfoort/ RD new EPSG:28992)	X: Y: Z:
Interne projectcode	
Verwachte uitvoeringstermijn	
Verwachte startdatum	
Verwachte einddatum	

5.2

Bijlage twee: Aanmeldformulier digitale projectdocumentatie, bestandenlijst en controledocument digitale deponering

Contactgegevens aanleverende instantie	
Naam instantie	
Adres	
Postcode	
Plaats	
E-mailadres	
Telefoonnummer	
Naam contactpersoon	

Projectinformatie	
Gemeentenaam	
Plaatsnaam	
Archis Zaaknummer (en Archis OMG, indien van toepassing)	
Projectnaam/ Toponiem	
Interne projectcode	
Centrumcoördinaat (in Amersfoort/ RD new EPSG:28992)	X: Y:
Totaal aantal bestanden	
Totale bestandsgrootte op schijf (in MB)	

- De instantie die digitale documentatie aanlevert, geeft voorafgaand aan de overdracht de volgende gegevens door:
 - een overzicht van de soort digitale gegevens in de vorm van een **bestandenlijst**. De bestandenlijst voldoet aan de aanleveren van E-Depot/DANS, is opgebouwd volgens onderstaande structuur en bevat minimaal de volgende ingevulde kolommen (meta data):
 - FILE_PATH: De directory/map structuur waarin de bestanden worden aangeleverd;
 - NAME: De bestandsnaam inclusief bestandsextensie;
 - FILE_CONTENT: Een inhoudelijke bestandsomschrijving;
 - SIZE: De bestandsgrootte in KB;
 - ANALOOG: Wordt het bestand ook analoog aangeleverd? ja/nee.
 - EXT: Het bestandsformaat/ de bestandsextensie;
 - FORMAT_NAME: Met welke software het bestand is vervaardigd;
 - FORMAT_VERSION: Versie van de software waarmee het bestand is vervaardigd;
 - CODEBOOK: Een verwijzing naar eventueel bijbehorend Codeboek bestand;
- Geaccepteerde bestandsformaten voor de bestandenlijst zijn: xls, xlsx, txt of csv.
 Met behulp van de 'File Profiling Tool' DROID van *The National Archives* kan gemakkelijk een bestandenlijst gegenereerd worden die aan deze eisen voldoet. Op verzoek kan een lege bestandenlijst in Excel formaat beschikbaar worden gesteld.

- B. Een overzicht van de beschikbare digitale projectgegevens door middel van een ingevulde **controlelijst aanleveren**. Deze lijst krijgt de deponerende instantie als MS Excel bestand toegestuurd. De kolommen C en D worden vooraf ingevuld door de deponerende instantie. Middels een ja/nee wordt in kolom C aangegeven of een betreffend onderdeel aanwezig is of ontbreekt binnen de aanlevering. In kolom D wordt bij afwezigheid van een onderdeel een verklarende reden gegeven. Het is niet noodzakelijk lege bestanden aan te maken (bijvoorbeeld GIS-kaartlagen) als deze in uw originele dataset niet aanwezig waren.

Onderdeel	Omschrijving	Aanwezig (ja/nee)	Opmerking tbv aanwezigheid
1	PvE	Ja	
2	PvA	Ja	
3	Dagrapporten	Ja	
4	Weekrapporten	Ja	
5a	Database puttenlijst	Ja	
5b	Database vlakkenlijst	Ja	
5c	Database sporenlijst	Ja	
5d	Database vullingenlijst	Ja	
5e	Database segmentenlijst	Ja	
5f	Database vakkenlijst	Ja	
5g	Database structurenlijst	Nee	Er zijn geen structuren waargenomen
5h	Database spoorrelatielijst	Ja	
5i	Database veldvondstenlijst	Ja	
5j	Database monsterlijst	Nee	Er zijn geen monsters genomen
5k	Database splitsvondstenlijst	Ja	
5l	Database specialistenvondstenlijst	Ja	
5m	Database tekeningenlijst	Ja	
5n	Database opnamelijst	Ja	
5o	Database dozenlijst	Ja	
6	Scans van tekeningen	Ja	
7	Digitale opnamebestanden	Ja	
8	Conserveringsrapport	Ja	
9	Evaluatieverslag(en)	Nee	Voldoet niet aan de eis. Er is alleen mondeling met het Bevoegd Gezag afgesproken om gelijk over te gaan op de eindrapportage. Dit is niet vastgelegd
10	Eindrapport	Ja	
11a	GIS ASK op vullingniveau	Ja	
11b	GIS APK op vlakniveau	Ja	
11c	GIS totaal puntvondstenkaart	Nee	Er zijn geen puntvondsten gedaan
11d	GIS totaal NAP-matenkaart	Ja	
11e	GIS totaal vakkenkaart	Ja	
11f	GIS totaal coupelijkenkaart	Ja	
11g	GIS totaal profiellijnenkaart	Ja	
11h	GIS totaal meetpennenkaart	Ja	
12	Digitale pakbon (KNA-OS17)	Ja	

Afbeelding 1. Voorbeeld van een ingevulde 'controlelijst aanleveren'

5.3 Bijlage drie: Benoeming bestanden en fysieke voorwerpen

Alle nummers voor bestanden of fysieke dingen die uitgegeven worden zijn altijd opgebouwd uit 'Archisnummer - soort(code) + volgnummer indien nodig'

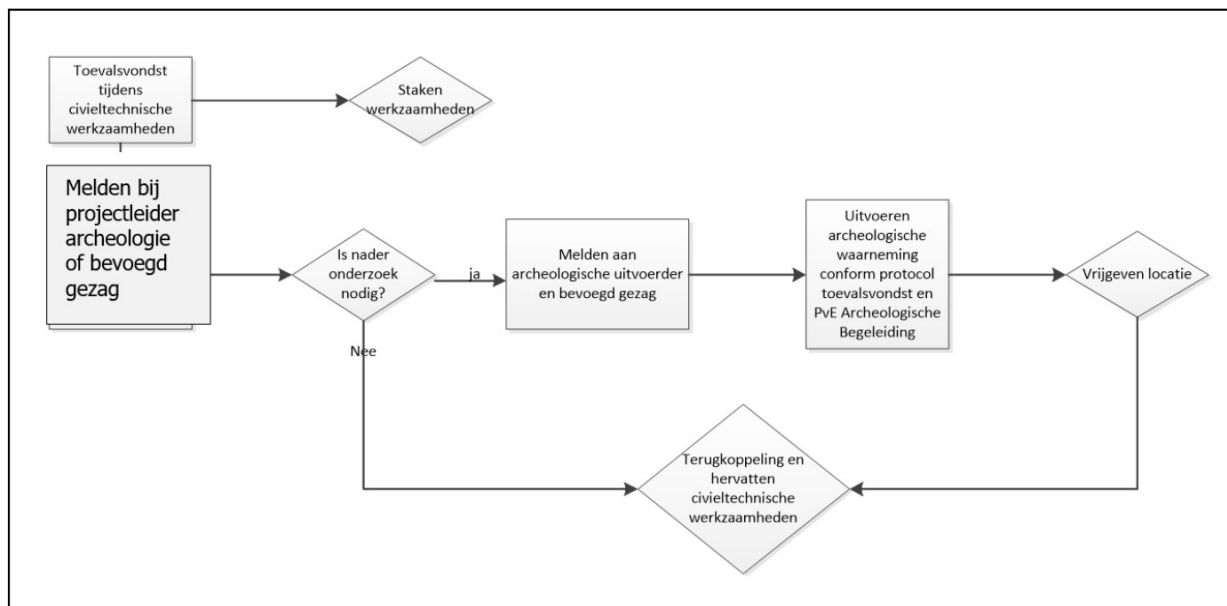
Programma van Eisen:	3981178100-PVE
Plan van Aanpak:	3981178100-PVA
Dagrapport:	3981178100-Dagrapport1/ 3981178100-Dagrapport2
Weekrapport:	3981178100-Weekrapport1/ 3981178100-Weekrapport1
Evaluatierapport:	3981178100-Evaluatierapport
Conserveringsverslag:	3981178100-Conserveringsverslag
Eindrapport:	3981178100-Eindrapport/ 3981178100-Eindrapport-bijlage1/ 3981178100-Eindrapport-bijlage2

N.B.: We willen proberen bijlagen te voorkomen door documenten samen te voegen in één pdf. Mocht een bijlage héél groot zijn, kunnen we overwegen deze wél op te nemen als bijlage.

Puttenlijst:	3981178100-Puttenlijst
Vlakkenlijst:	3981178100-Vlakkenlijst
Sporenlijst:	3981178100-Sporenlijst
Vullingenlijst:	3981178100-Vullingenlijst
Segmentenlijst:	3981178100-Segmentenlijst
Vakkenlijst:	3981178100-Vakkenlijst
Structurenlijst:	3981178100-Structurenlijst
Spoorrelatielijst:	3981178100-Spoorrelatielijst
Veldvondstenlijst:	3981178100-Velvondstenlijst
Monsterlijst:	3981178100-Monsterlijst
Splitsvondstenlijst:	3981178100-Splitsvondstenlijst
Specialistenvondstenlijst:	3981178100-Specialistenvondstenlijst
Tekeningenlijst:	3981178100-Tekeningenlijst
Dozenlijst:	3981178100-Dozenlijst
Pakbon:	3981178100-Pakbon
Vondst:	3981178100-V1
Monster:	3981178100-M1
Tekeningen:	3981178100-T1/ 3981178100-T2
Foto's:	3981178100-F1/ 3981178100-F2
Dia's:	3981178100-D1/ 3981178100-D2
Negatief:	3981178100-N1/ 3981178100-N2

Bijlage 5. Protocol vonden tijdens civieltechnische werkzaamheden

Indien tijdens de civieltechnische werkzaamheden het vermoeden bestaat van aanwezigheid van archeologische waarden (zonder dat er archeologische expertise aanwezig is), dan wordt dit direct aan de projectleider archeologie of bevoegd gezag gemeld. De gemeente Gouda zal voorafgaand aan de uitvoering, de uitvoerende partijen informeren over de bouwconditie Archeologie en een meldpunt met telefoonnummer in richten.

Bijlage 6. Stroomschema CROW 335 en 250

